ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

№ 75(5257)
Субота, 7 ліпеня 2001 года

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

Кошт у розніцу — 51 руб.

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Хто ставіць на навуку — ставіць на перамогу

Настаўніцкі з'езд — гэта знакавая падзея ў развіцці адукацыі на Беларусі. Гэта якраз той выпадак і самы час, каб нізка пакланіцца настаўнікам, даць ім выказацца: як жывём, які ў нас "дах", даказаць, што не клапаціцца аб нас, настаўніках, — дзяржаве даражэй, і даведацца, як наша слова адгукнецца.

Той, першы, з'езд быў прадвеснікам перамен у сістэме адукацыі. І трэба адзначыць, што было зроблена нямала добрага.

Галоўным ведамствам дзяржавы патрэбна знайсці паслядоўных саюзнікаў у вырашэнні праблем сістэмы адукацыі.

Рыхтуючыся да гэтай сустрэчы, кожны з нас аналізуе становішча на сваёй тэрыторыі, выяўляе праблемы, фармулюе прапановы, чакае магчымасці выказацца і атрымаць надзею на іх паспяховае вырашэнне.

Галоўнае тут — абвясціць, што зроблена, абавязкова вызначыць і адкрыта абнародаваць, што не выканана, чаму і хто ў гэтым вінаваты. Нам трэба самім сабе сказаць праўду і вызначыцца, як сумесна зберагчы наш галоўны дзяржаўны рэсурс — новае працаздольнае пакаленне. Таму не лішнім будзе яшчэ раз засярэдзіць увагу на застарэлых пакутах нашай школы.

... У адукацыі ўсё ўзаемазвязана.

А выхаванне ў рамках школьнай адукацыі — самая вострая, трывожная і складаная тэма. Яно залежыць не толькі і не столькі ад школы. Сама школа залежыць ад сукупнасці сацыяльна-эканамічных, палітычных і маральна-этычных працэсаў, якія адбываюцца ў грамадстве.

Давайце паглядзім, што і якім чынам падаецца ў якасці эталонных мадэляў на тэлебачанні, у сродках масавай інфармацыі, у кіно. З каго хоча браць прыклад падрастаючае пакаленне? Хто ў яго герой?

Нашы дзеці сёння вырастаюць на амерыканскіх трылерах, баевіках, наркотыках і п'янстве, забастоўках і пратэстах, крымінале і насіллі, нацыяналізме і варожасці народаў, вайне і здрадніцтве.

А гэта значыць, што паспяхова выконваецца амерыканская "праграма" выхавання на нашым тэлебачанні, у кіно, гандлі. Вось і атрымліваецца, што не сваёй дзяржавай выхоўваецца народ — гэта значыць і выхаванне ідзе не на нашу карысць.

Вось праблема праблем!

Асабліва неабходна сказаць аб рэкламе на тэлебачанні. Не будзем пералічваць усю гэтую "перхаць, памперсы, пракладкі, піва і г.д.", а скажам адно: трэба нам усім тэрмінова ўступіць у прамы кантакт з гэтай праблемай, адкрыта кінуць выклік праціўніку і разграміць яго. Іншай дарогі няма.

А рэкламаваць будзем настаўніка-наватара, таленавітага вучня, урача, спартсмена, школу, дзіцячыя студыі, лячэбніцы і г.д. Усіх тых, кім павінна ганарыцца наша дзяржава.

Гэта якраз тыя сферы, якія і вызначаюць поспех сацыяльна-эканамічнага, палітычнага і духоўнага развіцця.

Давядзецца прыняць у разлік і тое, што нашы дзеці не маюць сваіх, дзіцячых, песень. Дзеці нашы ўжо настолькі не свае, што аддаюць перавагу не сваім песням, а чужым, а на дзіцячых конкурсах выконваюць песні дарослых.

Няздольнасць навукі задаволіць патрэбы практыкі нарадзіла "наватарства", даследчы рэжым дзейнасці, тэхналагізацыю. Чым жа паварочваецца гэта "творчасць" і гэтая непрадказальнасць?

Дзе ж вы, кампазітары-песеннікі? Адгукніцеся!

Сур'ёзна выраслі вучэбныя нагрузкі. Гэта бяда была, ёсць, застаецца і вельмі непакоіць нас.

Школа "з'ядае" ўвесь працоўны і вольны час дзіцяці навучаннем. А аддушыны практычна няма. Вучань заціснуты прадметамі і аб'ёмам навучальных праграм, дадатковымі заданнямі, рэпетытарствам. На вачах ва ўсіх школа становіцца пляцоўкай хваробаў. Імкліва падае здароўе дзяцей ужо ад чвэрці да чвэрці, ад класа да класа.

Лічбы, якія абвяшчаюцца на ўсіх узроўнях, што ўсяго толькі 10-15 працэнтаў цалкам здаровых выпускнікоў школы, павінны нас усіх вельмі непакоіць. Б'юць у набат бацькі, настаўнікі. Хворае пакаленне не пасадзейнічае паўнацэннаму развіццю дзяржавы.

Відавочна, хто ставіць на навуку — ставіць на перамогу. І як пацвярджэнне гэтага — працы Л.Выгоцкага, В.Сухамлінскага, К.Ушынскага.

А дзе сённяшняя навука, ці прысутнічае на школьнай перадавой? Яна нібыта застаецца ўбаку, калі вырашаюцца пытанні адукацыі.

Няздольнасць навукі задаволіць патрэбы практыкі нарадзіла "наватарства", даследчы рэжым дзейнасці, тэхналагізацыю. Чым жа паварочваецца гэта "творчасць" і гэтая непрадказальнасць? Чамусьці такую інфармацыю з "навукі" выцягнуць немагчыма. А як бы было хораша — навуковае суправаджэнне, з дапамогай якога засноўваўся б патэнцыял той ці іншай сістэмы і вёўся б маніторынг развіцця па канкрэтных крытэрыях, даваліся б выразныя арыенціры дзейнасці настаўніка ў сучасных адукацыйных тэхналогіях і сродках навучання.

Вельмі важна паставіць "навуку навук" — педагогіку — на належнае ёй высокае месца ў нашым грамадстве, прыцягнуць да гэтага ўсе творчыя навуковыя сілы, захапіць настаўнікаў шчасцем і радасцю гэтых ідэй, дапамагчы прайсці гэтую лесвіцу, гэта значыць набыць багаж думак і навуковага пачуцця. Гэта і ёсць элітнасць навукі і практыкі ў паспяховым дасягненні новай якасці школьнага навучання.

Трэба адзначыць і тое, што сёння ў нашай краіне не праглядваюцца структуры, якія б займаліся экспертызай і аналізам педагагічных дасягненняў. Трэба сур'ёзна падумаць і аб атэстацыі педагагічных кадраў. Наша пазіцыя — атэстацыю настаўнік павінен праходзіць толькі ў школе. Школа сёння мае псіхолагаў, сацыяльных педагогаў, граматных кіраўнікоў. Гэтыя людзі маюць права разабрацца, як навучае настаўнік, які яго прафесійны патэнцыял, якія вынікі яго працы, як ён удзельнічае ў жыцці школы. Нам бачыцца неабходнасць вярнуцца да былых градацый катэгарыйнасці: "настаўнік-метадыст", "старшы настаўнік", "настаўнік-прафесіянал", "настаўнік-даследчык" і г.д.

Давайце думаць!

Але, прабачце, ніяк не падыходзіць да настаўніка — вышэйшая катэгорыя, першая катэгорыя і г.д. Гэта на прылаўках у нас па катэгорыях куры, яйкі і мяса. А тут жа чалавек — настаўнік! Ён сее разумнае, добрае!

Школа ўважліва назірае за работай парламента і яго дэпутатаў. І не пабаімся сказаць, што ў іх праграмах не вельмі яскрава высвечваецца выразны арыенцір, які вызначае ролю і месца адукацыі ў развіцці дзяржавы. Каб стабільна запрацавала сістэма адукацыі, трэба на ўзроўні парламента абараніць міністэрства і рэгіянальныя структуры і дапамагчы ім у фарміраванні дзяржаўнай палітыкі ў галіне адукацыі.

Шматлікія ўдзельнікі з'езда (і мы таксама) ведаюць і памятаюць час, калі было моцнае міністэрства. І сёння ў апараце рэспублікі і рэгіёна ёсць нямала кіраўнікоў-інтэлектуалаў, здольных высокапрафесійна вырашаць ускладзеныя на іх задачы.

Дзяржава і школа — стан, праблемы, перспектывы — вось ідэйны каркас па ўмацаванні даверу паміж дзяржаўнай уладай і сістэмай адукацыі. І тут недапушчальна толькі адно: нельга бясконца марудзіць і абяцаць.

Зарплата настаўнікаў — гэта асобная тэма. Ведаеце, адзін з бацькоў сказаў, што настаўніку дзяржава павінна даць вялікую зарплату за тое, што ён прыходзіць (звярніце ўвагу — прыходзіць) у школу і даглядае маё дзіця, а потым яшчэ і за тое, што навучае, выхоўвае і развівае яго. А як у нас? Не, не будзем лукавіць: не вельмі мілуюць настаўніцтва ў дзяржаве.

Не атрымоўваецца чамусьці узняць настаўніка на нябачную раней вышыню. Давайце падумаем разам, як паспяхова рэалізаваць лозунг "За настаўнікам — будучыня дзяржавы".

Патрабуе па-ранейшаму прапрацоўкі ўпарадкаванне метадычных службаў. Папярэдняя практыка, якая склалася — мець пры раённым аддзеле адукацыі ў Гомелі метадычную службу, — востра запатрабавана сёння. Варта на мясцовым узроўні акрэсліць кола праблем адукацыі ў сваім рэгіёне, улічыць мясцовыя ўмовы, аптымальна вызначыць, як эфектыўна і якасна вырашаць пастаўленыя задачы.

Так нам падаюцца вельмі важныя "зоны росту" сістэмы адукацыі і бачацца прычынна-следчыя сувязі паміж абліччам школы і абліччам дзяржавы.

Упэўнены, што слова настаўніка, вучонага, кіраўнікоў органаў адукацыі павінна быць пачута ў вялікай педагагічнай "тусоўцы". Гэта ж цудоўна, калі мы падумаем разам, як вывесці школу на яе новую ступень, і спрагназуем, што чакае нас наперадзе! Але ж — што пасеем, тое і пажнем...

Нэлі ЧЫКІЧОВА,
дырэктар сярэдняй школы № 62 Гомеля.
Ала ТКАЧАНКОВА,
загадчык школьнага экалагічнага цэнтра.

Эксперымент

Намячаем "Арыенцір"!

Выхаванне заўсёды лічылася адвечнай праблемай, вакол якой разгортваліся спрэчкі аб тым, якім яно павінна быць. На сучасным этапе абнаўлення нашага грамадства мяняецца ўяўленне аб самім чалавеку як носьбіце духоўнасці, яго магчымасцях, інтарэсах, патрэбнасцях. Акрамя таго, мяняюцца прыярытэты ў выхаванні. Мы ўсведамляем, што хочам бачыць падрастаючага чалавека інфармаваным, творчым, свабодным, адукаваным, асабістасцю ўдасканаленай. Але як гэта зрабіць? Дапамагчы сёння настаўніку могуць навукоўцы, якія праводзяць яго па шляху ад канцэптуальных палажэнняў да канкрэтнага зместу, форм работы; змадэлююць агульную сітуацыю выхаваўчага працэсу, у якой кожны з яго ўдзельнікаў выконвае канкрэтную функцыю, адпаведную ролі. Сёння настаўнікам і вучням патрэбны арыенціры: "Што рабіць?", "Як рабіць?", неабходна канкрэтная метадычная дапамога.

На вырашэнне гэтай задачы накіравана навучальна-выхаваўчая мадэль, якую распрацоўвае калектыў Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта на чале з прафесарам Марыяй Пятроўнай Осіпавай. Па заказу Міністэрства адукацыі на працягу шэрагу гадоў вялася распрацоўка сістэмы школьна-сямейнага выхавання малодшых школьнікаў і перспектыў яе развіцця. На аснове атрыманых вынікаў была распрацавана сацыяльна-тэхналагічная мадэль "Арыенцір". Апрабацыя яе пачалася ў 1998-99 навучальным годзе на базе школ Брэста №№ 25, 33, 36 і Брэсцкага раёна: Чарнаўчыцкай і Скокаўскай сярэдніх школ. На наступны навучальны год у кожным раёне Брэсцкай вобласці адкрыліся эксперыментальныя класы, якія працуюць па мадэлі "Арыенцір". У 2000-01 навучальным годзе эксперымент выйшаў на ўзровень рэспублікі.

На працягу апошніх двух гадоў я працую ў такім эксперыментальным класе сумесна з выхавацелем групы падоўжанага дня Тацянай Васільеўнай Карабейка. Мадэлюем свой выхаваўчы працэс згодна з рэкамендацыямі навукоўцаў. Ён уключае ў сябе сем структурных праграм, якія, у сваю чаргу, падзяляюцца на блокі і модулі. Яны прадугледжваюць рашэнне некаторых выхаваўчых задач і цесна пераплятаюцца з навучальнай праграмай. Назвы структурных праграм кажуць самі за сябе: здаровы лад жыцця; [illegible]; радасць пазнання; праца на карысць сабе і людзям; [illegible]; мая сям'я, мой дом, мая краіна; экалагічнае ўзаемадзеянне з прыродай.

Уся выхаваўчая праца будуецца па гэтых накірунках. Штодзённа мы праводзім па ім мерапрыемствы. Гэта: калектыўна-творчыя справы, трэнінгі, турніры, конкурсы, святы. Яны непрацяглыя па часе (10-20 хвілін), зыходзячы з асаблівасцей узросту, звязаны паміж сабой, як ланцужок, што забяспечвае ўзаемасувязь, сістэмнасць, паслядоўнасць, інтэграванасць выхаваўчых дзеянняў. Па меры неабходнасці запрашаем бацькоў.

Менавіта ў першапачатковы перыяд навучання дзіцяці ў школе асабліва ўзрастае неабходнасць наладжвання ўзаемадзеяння паміж педагогамі і бацькамі. У многім ад характару ўзаемаадносін дзіцяці з першым настаўнікам у бацькоў фарміруецца меркаванне аб школьных педагогах увогуле. Вось чаму рабоце з бацькамі я надаю асаблівую ўвагу, а зараз, працуючы па мадэлі "Арыенцір", тым больш, таму што бацькі з'яўляюцца актыўнымі ўдзельнікамі нашага эксперыменту. Яшчэ падчас жнівеньскай сустрэчы з татамі і мамамі сваіх будучых вучняў было праведзена анкетаванне. Сярод пытанняў анкеты былі і такія: ці згодны Вы на наша супрацоўніцтва?; кансультацыі па якіх пытаннях выхавання і педагогікі Вы жадалі б атрымаць?; ці згодны Вы наведваць нашы штомесячныя сустрэчы?; якую дапамогу маглі б Вы аказаць настаўніку і школе? і інш.

Прааналізаваўшы анкеты, я выразна ўявіла сабе далейшую працу з бацькамі. Па-першае, план правядзення бацькоўскіх сустрэч і кансультацый быў гатовы; па-другое, я ведала, за якой дапамогай і да каго я магу звярнуцца.

Цяпер у нас устаноўлены цесныя кантакты з бацькамі. [illegible]

"Пакаранне і заахвочванне дзіцяці ў сям'і" і інш. Там размешчаны відэакасета з запісамі праводзімых у класе святаў, папкі-перасоўкі з падборам інфармацыі на тэмы выхавання. Вядзецца ў класе фотаальбом "Этапы вялікага шляху".

Усю дапамогу, якую нам аказваюць бацькі, мы фіксуем на стэндзе "Картатэка добрых спраў". Ён складаецца з кішэнек — па колькасці дзяцей у класе. У кожнай кішэньцы — картка. З аднаго боку напісана імя, імя па бацьку мамы, з другога боку - імя, імя па бацьку таты. На іх запісваюцца і ўсе добрыя справы, якія робяць бацькі для класа і школы.

Гэта праграма дабратворна ўплывае на ўсіх удзельнікаў эксперыменту: дзяцей, бацькоў, настаўнікаў. Бацькі паварочваюцца тварам да школьных праблем, атрымоўваюць педагагічныя веды, бліжэй ведаюць сваіх дзяцей і кола іх інтарэсаў, становяцца паплечнікамі педагогаў. У дзяцей развіваецца пазнавальны інтарэс, павышаецца [illegible]

Вынікі працы па мадэлі "Арыенцір" відавочныя. [illegible]

[illegible] калектыву вучоных Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта на чале з прафесарам Марыяй Пятроўнай Осіпавай [illegible] мадэль "Арыенцір". [illegible]

Валянціна ГАЛЮК,
настаўніца вышэйшай катэгорыі сярэдняй школы № 3 Маларыты Брэсцкай вобласці.

Будучы скульптар Мінскага мастацкага вучылішча Жэня Ісімава вельмі любіць маляваць эцюды пра свой любімы горад.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Лета–2001

Школа жыцця... у летніку

Лета — пара цудоўных чаканняў дарослых і дзяцей. Пра што марым? Заняцца б любімымі справамі, запасціся б дарамі прыроды, адпачыць, пагрэцца на сонейку, каб прадухіліць розныя зімовыя захворванні. А яшчэ — пабыць з уласным дзіцем без мітусні, характэрнай для навучальнага года, ды ўмацаваць яго фізічна. І часта ўзнікае ў бацькоў пытанне, куды б уладкаваць свайго сына ці дачку, каб адпачыў ён добра і быў у бяспечнасці.

Шмат хто з гэтай мэтай выбірае аздараўленчы летнік. Адны бацькі гэта робяць па патрэбе — няма куды падзець дзіця, іншыя — упэўнены, што гэта лепшае месца адпачынку для дзіцяці, а трэція проста не спраўляюцца са сваімі сынам ці дачкой. Многія бацькі адпраўляюць дзяцей ў летнік і супакойваюцца, а ў іх жа хваляванні толькі пачынаюцца. Як усё складзецца: якія важатыя і выхавальнікі, якія дзеці, які летнік? І пачынаецца адаптацыя, прыцірка да новых умоў, да новага тыпу адносін. Роля ж у дзіцяці будзе іншая — член новага калектыву. Але пакуль ён ім стане, пройдзе цэлую серыю іспытаў на прыстасаванне да жыцця. Часам жорсткіх, але ж непазбежных, якія прымусяць пакутаваць яго дзіцячае сэрца. Бацькам нават цяжка такое ўявіць, так ім хочацца абараніць сваё дзіця ад усялякіх складанасцей, узяць на сябе яго клопаты. Але ці магчыма гэта? Дзіця рана ці позна прыйдзецца выпускаць у адкрытыя дзверы жыцця, у яго павінен выпрацоўвацца асабісты вопыт супрацьстаяння цяжкасцям. І летнік — першае самастойнае сутыкненне з жыццём, гэта спроба ўстанавіць кантакты, пабудаваць узаемаадносіны без бацькоўскай дапамогі. Гэта пераадоленне сябе, станаўленне асобы. Жыццё, якое ў паслядоўнасці бацькі не могуць ідэальна змадэляваць для свайго дзіцяці.

У летніку адбываецца праверка сэрца, розуму, характару. Можна яшчэ штосьці выправіць, скарэктаваць, змяніць у сваёй сістэме хатняга выхавання. Вобразна кажучы, летнік можна назваць тэстам на прыстасаванасць да жыцця. Школа не дае такога вопыту. Аднак не ўсе дзеці аднолькава камфортна адчуваюць сябе ў новым калектыве. Каму прасцей? Камунікабельным, актыўным, жыццярадасным, спартыўным, творчым, самастойным, дзецям з добра развітымі здольнасцямі самаабслугоўвання. Гэтыя гатовы прабыць у летніку не адну змену. Больш цяжка адаптавацца ў летніку дзецям-дамаседам, у якіх лепшым сябрам была кніга, а таксама няўпэўненым, сарамлівым, з заніжанай самаацэнкай. Бо жыццё ў атрадзе шумлівае, прадугледжвае хуткае пераключэнне на розныя віды дзейнасці, і таму яна іх можа абцяжарваць. Такіх дзяцей не пажадана ўключаць у актыўную дзейнасць адразу, трэба даць ім час прызвычаіцца да новых людзей. Бацькі могуць папярэдзіць выхавацеля аб асаблівасцях характару свайго дзіцяці, аб яго моцных і слабых баках і папрасіць назіраць за яго псіхаэмацыянальным станам. Выхавацель можа зрабіць папулярным такое дзіця ў атрадзе, калі выкарыстае яго моцныя бакі характару для агульнай справы.

Аднак не трэба накіроўваць такіх дзяцей у летнік у малодшым школьным узросце. Яны, як правіла, вельмі сумуюць па доме, і бацькі вымушаны забіраць іх да заканчэння змены.

Пакутуюць у летніку і дзеці, якія маюць фізічныя недахопы. Яны часта робяцца аб'ектам насмешак. У якасці псіхалагічнай абароны дзеці могуць выбіраць агрэсію. Палажэнне такога дзіцяці ў атрадзе цалкам будзе вызначацца адносінамі да яго важатага і найбольш аўтарытэтных аднагодкаў. Бацькам трэба заўсёды памятаць аб асаблівасцях свайго дзіцяці, накіроўваючы яго ў летнік, а ў асобных выпадках лепш выбіраць яму іншую форму адпачынку. Бо часам і добры важаты не можа зберагчы дзіця з фізічнымі недахопамі ад жорсткасці ў адносінах да яго.

Цяжка прывыкаюць да рэжыму нестандартныя дзеці. Але ж трэба калісьці і зрабіць тое намаганне над сабой, якое і стане асновай валявых звычак дзіцяці!

Адным словам, у летніку як нідзе ў іншым месцы назіраецца маляўнічая карціна тыпаў чалавечых асобаў: "скнары", "мянялы", "паклёпнікі", "модніцы", "расцяпы", "падлізы", "капелюшы", "дзівакі".

Для некаторых бацькоў нават незразумела, як гэта ў летніку можа не падабацца, што гэта для іх дзіцяці — проста пакута. З жалем даводзіцца адзначаць, што летнік не для ўсіх дзяцей. Трэба добра вывучыць сваё дзіця, ведаць асаблівасці яго псіхікі і вырашыць, ці можна і патрэбна пасылаць яго ў летнік альбо пачакаць усё ж гадок-другі, каб у яго выпрацаваліся пэўныя якасці, якія забяспечаць яму там камфортнае знаходжанне.

Аксана ЖУРАЎСКАЯ,
псіхолаг Гродзенскага вучылішча мастацтваў.

Канферэнцыі

Беларусь у XXI стагоддзі

Пад такой назвай на базе Гомельскага дзяржаўнага дарожна-будаўнічага тэхнікума адбылася навукова-практычная канферэнцыя навучэнцаў ССНУ Гомельскай вобласці. Канферэнцыя прайшла ў рамках мэтавай праграмы "Грамадазнаўству XXI стагоддзя — ініцыятыву і творчасць таленавітай моладзі Беларусі" Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па сацыяльнай падтрымцы таленавітых навучэнцаў і студэнтаў. Мэта канферэнцыі — актывізацыя навукова-даследчай дзейнасці навучэнцаў ССНУ.

На канферэнцыі было прадстаўлена 36 творчых работ з 11 навучальных устаноў па наступных напрамках: філасофія, сацыялогія, паліталогія, эканамічная тэорыя, культуралогія, права, рэлігіязнаўства, гісторыя Беларусі. Творчыя работы адпавядалі абавязковым патрабаванням: самастойнасць і індывідуальны характар выканання; даследаванне актуальных сацыяльна-эканамічных, палітыка-прававых і духоўных праблем беларускага грамадства.

У навучальных установах вобласці вучэбна-даследчая работа стала важнейшай формай актывізацыі пазнавальнай дзейнасці навучэнцаў, спосабам рэалізацыі індывідуальнага падыходу да навучання таленавітай моладзі (пры агульнай арыентацыі навучання на сярэдніх). Гэта не новая форма навучання, але яна найбольш дакладна адпавядае сучасным прынцыпам гуманізацыі адукацыі, педагогікі супрацоўніцтва. Усе разумеюць, што сёння грамадству патрэбны адукаваныя спецыялісты, якія здольны вырашыць складаныя праблемы на сваім рабочым месцы, могуць самастойна асвоіць новыя веды і выкарыстоўваць іх у працы і жыцці.

Далучэнне навучэнцаў да вучэбна-даследчай дзейнасці дазваляе ўсталяваць такі рэжым адукацыі, у выніку якога навучэнец набывае да 50 працэнтаў агульнага аб'ёму прафесійных ведаў, засвоеных у ССНУ, за кошт актыўнага паўтарэння пройдзенага матэрыялу, сінтэзу ўсіх ведаў, засвоеных у працэсе навучання. Даследчая дзейнасць дазваляе навучэнцу праяўляць самастойнасць у большым аб'ёме, чым гэта было на першых этапах яго навучання. Таму да вучэбна-даследчай дзейнасці трэба далучаць на старэйшых курсах навучання, калі навучэнцы ўжо маюць дастатковы багаж прафесійных ведаў для таго, каб умець іх самастойна аналізаваць і сістэматызаваць. Так, у Гомельскім музычна-педагагічным каледжы імя Л.С.Выгоцкага створана навуковае таварыства навучэнцаў (кіраўнік В.У.Фяськоў). Заўтрашнія настаўнікі ўдзельнічаюць у педчытаннях, навукова-практычных канферэнцыях рэспубліканскага і рэгіянальнага ўзроўню, даследуюць актуальныя праблемы ў адукацыі. На канферэнцыі былі прадстаўлены работы: "Перспектывы развіваючага навучання ў Беларусі" (аўтары Н.Аўраменка, С.Марозава, навуковы кіраўнік Т.І.Кабанава); "Роля творчай даследчай дзейнасці ў фарміраванні актыўнай жыццёвай пазіцыі" (аўтары В.Казлова, Н.Горына, навуковы кіраўнік В.С.Варывода) і іншыя.

Цэнтральнай фігурай у арганізацыі вучэбна-даследчай дзейнасці з'яўляецца выкладчык. Выкладчыкі ССНУ выкарыстоўваюць розныя формы работы з навучэнцамі: рэферыраванне артыкулаў з навукова-папулярных часопісаў; удзел у конкурсах, алімпіядах, дзелавых гульнях, канферэнцыях; вывучэнне пазапраграмных тэм і іншыя. Выкладчык аптымізуе працэс навучання, накіроўвае і каардынуе дзейнасць навучэнцаў і дабіваецца пастаўленай мэты. Сведчанне вышэй сказанага — прадстаўленыя на конкурс творчыя работы, якія здзіўляюць самабытнасцю, выразнасцю і артыстызмам прадстаўлення, а таксама глыбінёй даследавання праблемы: "Мая вёска" (аўтар Н.П.Багамолава, навуковы кіраўнік І.В.Ждановіч, Гомельскі гандлёва-эканамічны каледж Белкаапсаюза); "Саюз Беларусі і Расіі — рэальнасць і перспектывы інтэграцыі" (аўтары Т.В.Прывалава, С.В.Гук, навуковы кіраўнік А.Ф.Ашмянская, Гомельскі дзяржаўны дарожна-будаўнічы тэхнікум) і многія іншыя.

Творчыя работы навучэнцаў Гомельскага медыцынскага вучылішча, прадстаўленыя на конкурс, адпавядалі найбольш актуальным праблемам аховы здароўя ў Беларусі, а таксама сацыяльнай тэматыцы. Праведзенае навучэнцамі паглыбленае "Сацыялагічнае даследаванне па вывучэнню захворванняў грыпам і ВРЗ і паводзінаў насельніцтва ў перыяд эпідэміі грыпу" дазволіла выявіць асноўныя заканамернасці і асаблівасці працякання эпідпрацэсу інфекцыі на тэрыторыі вобласці. Атрыманыя вынікі вучэбна-даследчай дзейнасці навучэнцаў выкарыстоўваюцца спецыялістамі Цэнтра гігіены і эпідэміялогіі пры планаванні асноўных мерапрыемстваў, стварэнні комплексных перспектыўных і аператыўных планаў, падрыхтоўцы метадычных пісьмаў, правядзенні семінараў. За пастаноўку работы вучэбна-даследчага характару Гомельскае медыцынскае вучылішча ў 2001 годзе ўзнагароджана Ганаровай граматай Міністэрства аховы здароўя.

Навыкі вучэбна-даследчай дзейнасці набываюць навучэнцы Гомельскага дзяржаўнага дарожна-будаўнічага тэхнікума на вучэбных занятках, удзельнічаючы і займаючы прызавыя месцы на абласных і рэспубліканскіх алімпіядах, супрацоўнічаючы з абласным краязнаўчым таварыствам у рабоце гуртка "Гісторыя і сучаснасць". Творчая работа М.Мінчанкі "Гомель у полымі вайны" (навуковы кіраўнік А.Ф.Ашмянская) у 1999 годзе стала прызёрам І Рэспубліканскага конкурсу творчых работ навучэнцаў і студэнтаў, прысвечанага яднанню славянскіх народаў.

Канферэнцыя "Беларусь у XXI стагоддзі" праходзіла ў атмасферы творчасці і спаборніцтва. Праводзячы даследчую работу, навучэнцы ССНУ набываюць не толькі веды, але і спосабы дзейнасці, вопыт узаемін і сацыяльнай актыўнасці. Адбываецца супрацоўніцтва навучэнцаў і педагогаў. І зноў мы пераканаліся ў тым, што сучасная моладзь — гэта дастойныя грамадзяне, сапраўдныя патрыёты, якія любяць сваю радзіму, добра ведаюць яе гісторыю і сучаснасць, клапоцяцца пра дабрабыт народа. І свой асабісты лёс звязваюць яны з лёсам краіны.

Лепшыя творчыя работы навучэнцаў будуць прадстаўлены на другім абласным туры конкурсу, які адбудзецца на базе Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф.Скарыны ўжо ў верасні 2001 года.

Наталля БАГАЧОВА.

Чытач разважае, прапануе, абмяркоўвае

Туга па інтэлігентнасці,

або Што агульнага ў педагога і святара

Грамадства адчувае нястачу інтэлігентнасці. У педагагічным друку гэта тэма ўздымалася неаднаразова. У "Настаўніцкай газеце" ад 19 красавіка 2001 года апублікаваны артыкул С.і Д.Саладоўнікавых "Літаратура павінна выхоўваць інтэлігентнасць". Дзякуй рэдакцыі за гэты каштоўны і наватарскі матэрыял! Шчыра далучаюся да пазіцыі аўтараў і хачу выказацца пра артыкул.

ГАЛОЎНАЕ, што прыняла душа — сцвярджэнне "аўтаноміі" асобы настаўніка ў адносінах да зацверджаных метадычных канонаў, да выказваемых у рыгарыстычным тоне навацый. Аўтары пішуць: "Набор метадычных прыёмаў павінен быць вялікім, але ў любым выпадку адыгрывае асобую ролю асоба выкладчыка". І галоўнае: "А выкладчык — у ідэале — павінен выконваць ролю святара, свецкага святара". Так — асоба! Думка пра настаўніка-святара патрабуе, на наш погляд, развіцця. Чаму — "у ідэале"? Не! Паўсядзённа, бо святарства ў даным выпадку азначае не ўзровень майстэрства, а адвечную місію педагога. Паўстае і іншае пытанне: што канкрэтна маецца на ўвазе, калі размова ідзе пра "свецкага святара"? Святар заўсёды прамаўляе ад імя якойсьці веры, гуманістычнай канцэпцыі. У артыкуле на гэты конт сказана: "Літаратура павінна выхоўваць мужнасць, сумленнасць, інтэлігентнасць". Аўтары сцвярджаюць: "Важна ведаць сябе, ведаць свет і выбіраць тую стратэгію паводзін, якая была б высакароднай, узвышанай, далёкай ад глупства і жыццёвых драбніц".

Сам накірунак да ўзвышанасці душы трэба вітаць. Але жыццё ёсць жыццё. І куды падзенеш яго "глупства" і "драбніцы"? Менавіта яны і з'яўляюцца душэўным болем у кожнага з нас. А калі ўжо абапірацца на матэрыял мастацкай літаратуры, дык па фоне глупства (знешняга) і драбніц (уяўных) ідуць да нас незлічоная (высакародныя і ўзвышаныя!) Несцеркі, Насрадзіны, Швейкі, Чонкіны. А "маленькі чалавек" у літаратуры XIX стагоддзя?

Думка аўтараў пра тое, што пры вывучэнні літаратуры галоўнай з'яўляецца менавіта складнік выхаваўчы, выклікае ў душы самую гарачую падтрымку. Адукаваных у сучасным грамадстве — шмат. Інтэлігентных (глыбінна міласэрных) — значна меней. Відавочна, што словы "інтэлігент" і "інтэлігентны чалавек" — далёка не заўсёды сінонімы.

Аўтары артыкула выказваюць свой пункт гледжання і на тое, як канкрэтна выхоўваць жаданую інтэлігентнасць: "Пры аналізе літаратурнага твора школьніка і студэнта можна ставіць на месца героя і заклікаць яго мадэляваць свае паводзіны ў аналагічнай сітуацыі". Думка, на наш погляд, слушная, смелая і нават прасякнутая прадбачаннем — у жыцці (тым больш сучасным) ад чалавека патрабуецца асаблівая самастойнасць і адказнасць за ўчынкі. Але дзе гарантыя, што вучань ці студэнт пагодзіцца з тым, што яго будуць кудысьці "ставіць", і ці адгукнецца ён на "заклік"? Навучэнец — таксама асоба...

Таму ў развіццё пераканаўчай у сваёй аснове думкі аўтараў хацелася б дадаць: настаўнік на ўроку павінен зрабіць так, каб школьнік без усялякіх заклікаў "увайшоў" бы ў сюжэт. Самастойна ўвайшоў, бо яму, як і кожнаму з нас, заўсёды складана ад уласных "глупстваў" і "драбніц" дайсці да ўласнай высакароднасці. Заўважым: сам настаўнік у такіх пошуках не выключэнне; гэта і стварае на ўроку атмасферу сумеснага маральнага пошуку ў адносінах да мастацкага твора.

Святар царкоўны "аналізу" рэлігійных тэкстаў не праводзіць. А якую пазіцыю выбіраць "свецкаму святару"? "Аналіз" увогуле — слова не філалагічнае, хутчэй тэхналагічнае. Калі ўжо наблізіцца да пазіцыі прапаведніка, дык трэба весці размову не пра "металічнае" слова "аналіз", а прыхінуць сэрца да гаючага і таямнічага спасціжэння твора. Вось у такім выпадку пазіцыі святароў царкоўнага і свецкага супадуць. Звесткі па тэорыі літаратуры вучань павінен атрымоўваць, але, на нашу думку, толькі ў той ступені, якая выклікаецца патрэбамі "свецкага святарства". Ісці да твора — гэта ісці да сябе.

Шчыра згодны з аўтарам артыкула, што вучань павінен галоўную навуку жыцця шукаць перш за ўсё ва ўласным духоўным свеце. Чытаючы, да прыкладу, раман С.Лема "Салярыс", школьнік зразумее сітуацыю, што "схавана ў душы чалавека, якія ў ёй тунэлі, тупікі...". І зноў жа ў працяг думкі артыкула зазначым: агульнапрынятыя разважанні пра "тупікі" і "тунэлі" душы чалавека падрыхтаванаму вучню вядомыя не горш за настаўніка. Юнака турбуюць ліхаманкавыя пытанні пра яго ўласныя "тупікі". Яму патрэбна не толькі агульная (у класе), але перш за ўсё патаемная, запаветная (у самоце) "свецкая малітва" да прарока-пісьменніка.

А гэта азначае, што настаўнік павінен весці вучня ў сюжэт (павінен, абавязкова павінен!), але не "стаўленнем" і "заклікамі", а тым, што сам "пойдзе ў сюжэт", сам адчуе сябе пілігрымам да духоўнага адкрыцця, што жыве ў кнізе. Пойдзе не дзеля вучня, не ў сілу прафесіянальнага вопыту, а з мэтаю свайго ўратавання ад пакут сумлення (гэтыя пакуты і ёсць, як вядома, вызначальная рыса інтэлігентнага чалавека). Калі прыклад настаўніка прыцягне да сябе вучняў — гэта і ёсць тое самае святарскае служэнне мастацкай літаратуры, пра якое гавораць аўтары артыкула. Вось тады і адкрыецца адказ на заяўленую ў матэрыяле праблему крытэрыяў ацэнкі твораў у класе альбо ў студэнцкай аўдыторыі.

Да ўсяго гэтага можна было б дадаць яшчэ шмат разважанняў. А гэта знак таго, што думкі, узнятыя С.і Д.Саладоўнікавымі, — актуальныя, змястоўныя, а галоўнае — патрэбныя для далейшага развіцця педагагічных пошукаў. Хацелася б, каб артыкул стаўся пачаткам вялікай і сур'ёзнай гаворкі. Бо пазіцыя, выказаная ў матэрыяле С.і Д.Саладоўнікавых, не павінна застацца толькі прыгожым успляскам высакародных пачуццяў. Патрэбны падручнікі, заснаваныя на ідэі "свецкага святара", распрацоўкі, праграмы. Наша агульная туга па інтэлігентнасці павінна весці нас да сапраўды гуманных педагагічных крокаў.

Юрый ПАТАЛКОЎ,
дацэнт кафедры тэорыі і гісторыі рускай літаратуры Брэсцкага дзяржаўнага універсітэта імя А.С.Пушкіна.

Вопыт

Спецрахунак папаўняецца круглы год

Калі ў большасці школ спецрахункі папаўняюцца ўвосень, то "ашчадная кніжка" Шамаўшчынскай сярэдняй школы, што ў Мсціслаўскім раёне, — увесь год. Тут ёсць уласны пяцігектарны школьны агарод. А да таго — свая мініферма. Сёлета з яе мясцоваму калгасу "Праўда" прадалі цялушку 70-кілаграмовай вагі, а на калгасным рынку ў Мсціславе рэалізавалі шэсць парасятак. У маі ад школьнай каровы малаказборшчыку здалі 300 літраў малака, а ў чэрвені штодня прадаюць па 16 літраў. Ад гэтага на спецрахунак паступіла 300 тысяч рублёў. У дапаможнай гаспадарцы школы ёсць уласны конь. З чэрвеня пры навучальнай установе дзейнічае аздараўленчы летнік. Для яго выхаванцаў арганізавана цікавая праграма, дзеці адпачываюць і пашыраюць свой кругагляд. А тыя, каму патрэбна праходзіць практыку, працуюць на школьным участку. Ідуць сюды з раніцы хлопчыкі і дзяўчынкі. Аб'ём работы — значны. Трэба дагледзець гектар бульбы, 10 сотак сталовых буракоў, 5 — морквы, градкі з цыбуляй, часнаком, гуркамі, таматамі. А яшчэ школьнікі займаюцца нарыхтоўкай лекавых траў і шчаўя.

Прышкольны ўчастак, на якім расце гародніна, утрымліваецца ў ідэальным парадку. І гаспадарчы будынак, дзе ўтрымліваецца жыўнасць школы, варта было б наведаць асобным заатэхнікам: свежае пілавінне, вапна ствараюць тут асаблівую чысціню і мікраклімат. У школе, аказваецца, навучыцца можна многаму.

НА ЗДЫМКУ: загадчык гаспадаркі школы А.А.Раеўскі і вучні Юра Маісеенка і Яўген Кавалёў са сваімі гадаванцамі.

Тэкст і фота А.САПЁРАВА.

На кантролі рэдакцыі

Выхаванне кулаком...

У рэдакцыю паступіла пісьмо ад Юрыя Віктаравіча Рабцава. У ім ішла размова пра тое, што 19 сакавіка 2001 года яго сын, Аляксандр Рабцаў, быў збіты настаўнікам Леанідам Антонавічам Заваротным. Выпадак меў месца ў Расонскай школе імя П.М.Машэрава Віцебскай вобласці.

Далей падзеі развіваліся наступным чынам. Выпадак атрымаў агалоску, і 11 красавіка загадам па раённым аддзеле адукацыі настаўнік быў звольнены. Праз некаторы час ён падае заяву ў Полацкі раённы суд адносна незаконнасці звальнення, і суд аднаўляе яго на працы. Адбываецца гэта на наступны дзень пасля пасяджэння суда. 19 мая 2001 года Л.А.Заваротны выходзіць на працу і падае заяву на звальненне па ўласным жаданні.

Крымінальная справа па дадзеным выпадку не заводзіцца, таму што Расонскі аддзел унутраных спраў прызнае факт нанясення лёгкіх цялесных пашкоджанняў. Між тым праз тры тыдні Аляксандр трапляе ў бальніцу. Сёння цяжка сказаць, ці ёсць сувязь паміж выпадкам збівання і захворваннем хлопца, але тым не менш факт знаходжання ў бальніцы меў месца.

Рэдакцыя накіравала дадзенае пісьмо для праверкі ў Віцебскую абласную пракуратуру. У сваім адказе начальнік аддзела па нагляду за адпаведнасцю закону судовых рашэнняў па грамадзянскіх справах В.А.Маршалаў паведаміў: "На рашэнне Полацкага раённага суда ад 18.05.2001 г., якім Л.А.Заваротны адноўлены на ранейшым месцы працы, унесены касацыйны пратэст пракуратуры Полацкага раёна. Справа прызначана да разгляду ў касацыйнай інстанцыі абласнога суда на 10.07.2001 г."

Паколькі рэдакцыі не вядомыя ўсе акалічнасці справы, складана рабіць аналіз таго, што адбылося. Але тое, што факт рукапрыкладства меў месца ў адукацыйнай установе, наводзіць на пэўны роздум. Ёсць агульнавядомыя этычныя нормы паводзін настаўніка, якія нельга парушаць ні пры якіх абставінах. Мы гаворым пра "дзедаўшчыну" ў войску, а ці не пачынаецца яна значна раней, у той жа школе, напрыклад?

Рэдакцыя будзе трымаць на кантролі гэты ліст і сачыць за ходам падзей.

Лета-2001

Адпачынак... на сенажаці

Паважаная рэдакцыя!

Мы вымушаны звярнуцца да Вас з наступнай прычыны. Па стане на 20 чэрвеня мы не атрымалі заработную плату за май. У раённым аддзеле нам адказалі, што дзень выдачы зарплаты перанеслі на 29 чэрвеня. Атрымліваецца, што два месяцы мы працуем бясплатна.

Мы не можам спланаваць свой адпачынак, паехаць на лячэнне, бо тыя настаўнікі, якія пайшлі ў адпачынак з 4 чэрвеня, атрымалі адпускныя 20 чэрвеня і то толькі за чэрвень. Між іншым, зарплату за май яны таксама не атрымалі.

Дзякуй Богу, хоць у адным райвыканкам нас не забывае: загадам нам даведзены план здачы зялёнай масы — 400 кілаграмаў на чалавека штомесяц. Атрымліваецца за лета 1,2 тоны.

Мы не маем магчымасці своечасова аплаціць рахункі за кватэру, тэлефон, электраэнергію. Ёсць, дарэчы, складанасці і з падпіскай. Не можам дазволіць аніякіх пакупак сабе і дзецям.

Рэдакцыя — апошняя інстанцыя, куды мы звяртаемся. Звярталіся ўжо і ў Адміністрацыю Прэзідэнта, і ў Камітэт дзяржкантролю. Адтуль наш ліст быў адасланы ў аблвыканкам, і на гэтым справа скончылася.

Просім Вас дапамагчы.

Настаўнікі Ухвальскай школы Крупскага раёна
(больш за 20 подпісаў).

Ад рэдакцыі. У апошні час у рэдакцыйнай пошце некалькі такіх лістоў — з Ашмян, Асіповічаў, іншых месцаў. Калі пачынаеш тэлефанаваць, чуеш прыкладна адно і тое ж — раён сельскі, датуецца з вобласці, і выдаць зарплату своечасова няма магчымасці.

Незразумела толькі вось што. Ні для каго не сакрэт, што настаўнікі, як правіла, ідуць у адпачынак летам. І кожны год паўтараецца адно і тое ж. Памятаю, як пяць гадоў назад пытанне аб выплаце адпускных настаўнікам абмяркоўвалася на ўзроўні Міжведамаснай камісіі пры Савеце Міністраў. У мінулым годзе даходзіла да абсурду — калі, напрыклад, у кагосьці з настаўнікаў здаралася няшчасце, цудам адпускныя атрымлівала ўся школа. Увогуле, калі адкінуць ў бок эмоцыі, ёсць заканадаўства, якое прадугледжвае выплату адпускных за 2 дні да адпачынку. І яго ніхто не мае права парушаць.

P.S. Як стала вядома рэдакцыі, па стане на 29 чэрвеня, калі матэрыял рыхтаваўся да друку, запазычанасць ліквідавана. Але, на наш погляд, гэта не мяняе сутнасці праблемы.

Ала ШАЎЦОВА.

"Валанцёр", "Крывічы", "Віцязь" і іншыя

Першамайскаму аддзелу адукацыі Віцебска ў першы летні месяц удалося арганізаваць адпачынак 1930 школьнікаў у 33 разнастайных летніках. Гэта дванаццатая частка ўсіх дзяцей школьнага ўзросту — тыя, хто больш за іншых меў у гэтым патрэбу. Сярод іх — падлеткі с асацыяльнымі паводзінамі, для якіх дзейнічалі чатыры спецыялізаваныя летнікі працы і адпачынку, разлічаныя на 135 чалавек.

Летнік "Валанцёр" быў арганізаваны спецыяльна для дзяўчынак. Разбіўшыся на пяць атрадаў (па дзесяць чалавек у кожным), яны выпрабавалі сябе ў ролі памочнікаў выхавацеляў у спецыяльным Доме дзіцяці (для хворых дзяцей), у дзіцячым доме і двух дзіцячых садках. Дзяўчынкі на практыцы сутыкнуліся з горкімі сіроцкімі лёсамі, болем і адчаем кінутых бацькамі дзяцей. У аднаго з атрадаў была незвычайная місія — у таварыстве Чырвонага Крыжа прайсці курс аказання даўрачэбнай дапамогі. Разам з супрацоўнікамі таварыства дзяўчынкі раздавалі гуманітарныя абеды, наведвалі састарэлых адзінокіх людзей і дзяцей-інвалідаў.

Не менш насычаным падзеямі стаў чэрвень для хлапчукоў з летніка "Віцязь": яны займаліся добраўпарадкаваннем тэрыторыі гарадскога сацыяльнага прытулку і вячэрняй школы.

У краязнаўчым летніку "Крывічы" падлеткі займаліся вывучэннем гісторыі Віцебска, прычым праявілі незвычайную цікавасць да нелюбімай многімі дагэтуль школьнай дысцыпліны. Дзейнасць гэтага летніка стала своеасаблівым працягам мэтанакіраванай работы педагогаў на працягу ўсяго навучальнага года, якая вялася на базе дзіцячай бібліятэкі № 20. Сустрэчы са знакамітымі людзьмі, экскурсіі ў літаратурны і краязнаўчы музеі, музей асабістых калекцый і мясцовыя храмы, знаёмства з археалагічнымі раскопкамі для многіх сталі сапраўднымі адкрыццямі.

Самых праблемных юнакоў, палова з якіх — умоўна асуджаны, узялі на выхаванне воіны батальёна ўнутраных войск, які ўзначальвае Анатоль Адамавіч Курылец. Разам з імі хлапчукі з летніка "Доблесць" прайшлі курс маладога байца, пажылі сапраўднымі баявымі буднямі.

Праўда, другая палова дня для ўсіх чатырох летнікаў мела шмат агульнага: наведванне басейна "Камсамолец" і кінатэатраў, музеяў і выстаў, удзел у спартыўных праграмах і конкурсах... Усё бясплатна, у тым ліку і трохразовае харчаванне, вітаміны. Варта адзначыць, што займаліся з падлеткамі лепшыя спецыялісты, у большасці мужчыны: сацыяльныя педагогі, псіхолагі, фізрукі, гісторыкі. Начальнікі летнікаў Таццяна Віктараўна Карчагіна, Ірына Аркадзьеўна Шац, Аляксей Віктаравіч Ліцяга, Аляксандр Леанідавіч Цярэшчанка разам з метадыстам раённага аддзела адукацыі Бярутай Аляксандраўнай Семянковай падбіралі выхаванцаў з ранняй вясны. Галоўным чынам тых, хто стаіць на ўнутрышкольным уліку, у камісіі па справах непаўналетніх, хто пражывае ў малазабяспечаных і шматдзетных сем'ях. Мэта педагогаў — прафілактыка праваапарушэнняў, карэкцыя паводзін і карысная дзейнасць падлеткаў — дасягнута. Дарэчы, для такіх жа дзяцей пры 11 школах Віцебска дзейнічалі вучнёўскія брыгады, занятыя рамонтам памяшканняў і мэблі. Адна з іх створана на базе інтэрната для дзяцей-сірот з ЗПР.

На вялікі жаль, другую змену ўдалося арганізаваць толькі для некалькіх гарадскіх летнікаў на 270 школьнікаў. На астатнія не хапіла сродкаў.

Святлана ЛАВЕЙКІНА.

У водпуск... з лёгкім сэрцам

У клецкіх асветнікаў усталявалася цудоўная традыцыя: яшчэ задоўга да пачатку новага навучальнага года матэрыяльна-тэхнічная база школ павінна быць цалкам падрыхтавана.

Так сталася і сёлета. Напрыклад, дырэктар Зубкаўскай сярэдняй школы Міхаіл Скаварада паведаміў, што будынак практычна гатовы прыняць вучняў хоць заўтра. Значыць, ён загадзя быў адрамантаваны як след, з улікам усялякіх "сюрпрызаў" з боку матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння.

Міхаіл Аляксеевіч расказаў, што так званы касметычны рамонт асабліва не выклікаў праблем, прайшоў, лічы, у рабочым парадку.

Адміністрацыя школы ў гэтыя летнія дні засяродзіла сваю ўвагу на адпачынку, аздараўленні вучняў.

Арганізаваны пры школе летнік меў дзве мэты: адпачынак уперамежку з працай на прышкольным участку і ў роднай гаспадарцы — саўгасе "Зубкі".

— Дарэчы, — падкрэсліў Міхаіл Аляксеевіч, — праца вучняў спрыяе назапашванню фінансавых сродкаў школы. На сённяшні дзень на спецрахунку захоўваецца звыш 700 тысяч рублёў. Напрыклад, за вырашчаныя саджанцы парэчак школа ўтаргавала 250 тысяч рублёў. А ўлічыць яшчэ амаль чатыры тоны макулатуры? Добрыя надзеі ўскладаем мы на прышкольны ўчастак.

Будзем і з палівам. Задзел складаюць амаль сто тон сэканомленага вугалю (мінулая зіма была даволі лёгкай). "Адным словам, — падкрэсліў Міхаіл Аляксеевіч, — у мяне ёсць усе падставы ісці ў водпуск з лёгкім сэрцам."

Адам ЛУСТА.

Погляд

Языком у Вільні, а галавою за печчу

Апошнім часам у нашым грамадстве даволі вялікая ўвага надаецца вывучэнню правоў чалавека, у тым ліку правоў дзіцяці. Тэлеперадачы, выступленні ў друку, канферэнцыі, семінары, урокі і г.д. Словы, словы, словы... Але!

Напрыклад, у артыкуле 9 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб правах дзіцяці" сцвярджаецца наступнае: "Кожнае дзіця мае права на абарону сваёй асобы ад любых відаў эксплуатацыі і насілля". І далей: "Дзяржава забяспечвае недатыкальнасць асобы дзіцяці", "ажыццяўляе яго абарону... ад фізічнага і (або) псіхічнага насілля, жорсткага, грубага або абразлівага абыходжання..."

Дык вось паспрабаваў я правесці сярод навучэнцаў нашага педагагічнага каледжа сацыялагічнае даследаванне і высветліць некаторыя пытанні, звязаныя з фізічным пакараннем дзяцей. Атрымалася даволі сумная карціна.

64 працэнты адказалі, што іх у дзяцінстве бацькі фізічна каралі. Прасцей кажучы, білі. І гэта цяперашніх нашых навучэнцаў, у цэлым нядрэнных дзяцей, большасць з якіх — дзяўчаты!

Аказваецца, ужо ў дзіцячым садку 28,5 працэнта нашых навучэнцаў былі сведкамі таго, як выхавацелі прымянялі меры фізічнага ўздзеяння. Далей — школа. І тут некаторыя навучэнцы былі сведкамі фізічнай расправы настаўніка над вучнямі.

Можна пахваліць тых з нашых навучэнцаў, якія адказалі адмоўна на пытанне "Ці лічыце вы, што фізічнае пакаранне дае педагагічны эфект?" Такіх 63,5 працэнта. Але ж 15 працэнтаў палічылі, што дае.

Засмучае, што на пытанне "Ці будзеце вы караць сваіх дзяцей фізічна?" адмоўна адказалі 28 працэнтаў, 7 працэнтаў адзначылі, што будуць, а 65 працэнтаў не змаглі адказаць на пытанне.

Быў некалі выпадак, калі выпускнік нашага каледжа ў час пераддыпломнай практыкі стаў усталёўваць дысцыпліну ў класе тым, што пачаў біць хлопчыкаў. Гэты выпадак тады стаў прадметам сур'ёзнага абмеркавання на педагагічным савеце і атрымаў катэгарычна адмоўную ацэнку.

Трэба часцей нагадваць і маладым, і вопытным педагогам простую ісціну: "Фізічнае насілле ў дачыненні да дзіцяці ў садку, школе і г.д. не толькі амаральна, але і з'яўляецца парушэннем існуючых законаў". Педагог, які выбірае такі шлях, можа мець вялікія непрыемнасці і сесці на лаву падсудных. Як бы ні было цяжка, ён не мае права біць выхаванца.

Безумоўна, нельга толькі на педагогаў "вешаць усіх сабак". Калі, напрыклад, паглядзець сучасныя фільмы, складваецца ўражанне, што многія праблемы лёгка вырашыць з дапамогай кулака, нажа, пісталета і г.д. Што ж дзіўнага ў тым, што ў многіх нашых людзей настрой менавіта такі?

Словы і справы не павінны разыходзіцца і ў нашых кіраўнікоў. Калі адзін раз у год, у Дзень настаўніка, гучаць словы пахвалы і ўдзячнасці — гэта словы, часта няшчырыя. А калі настаўніку плацяць грошы за вельмі цяжкую працу — гэта справы.

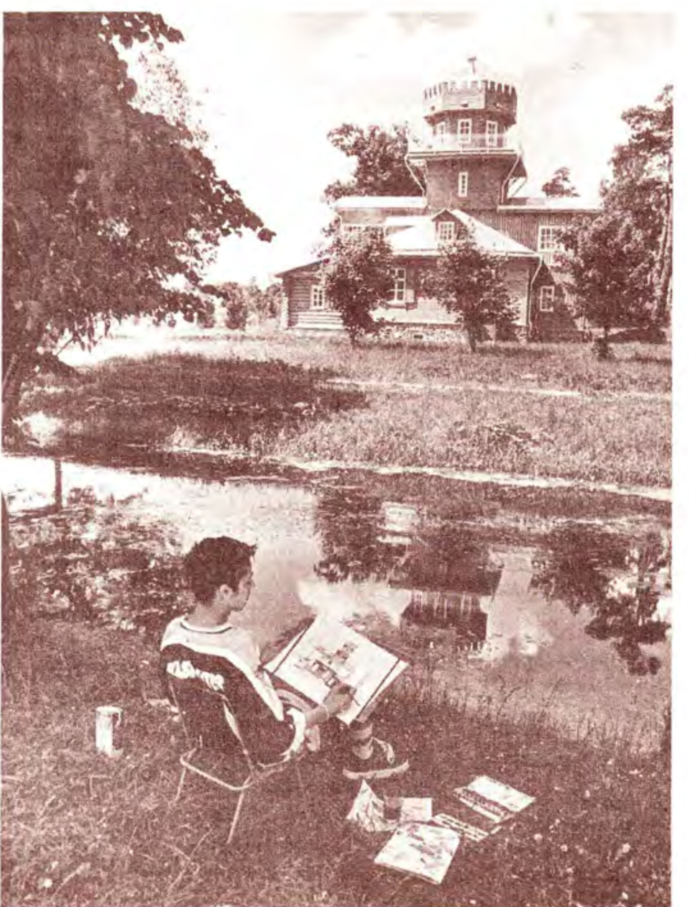
Калі ў грамадстве зацікаўлены ў тым, каб школу не пакідалі таленавітыя педагогі, ім трэба плаціць добрыя грошы.

Нядаўна ездзіў з навучэнцамі на рэспубліканскую алімпіяду па гісторыі Беларусі сярод навучэнцаў педкаледжаў і педвучылішчаў. Там члены журы гаварылі вельмі прыгожыя словы пра таленавітых хлопчыкаў і дзяўчынак — пераможцаў алімпіяды і ўручылі ім... капеечныя грашовыя прэміі. Хлопчык за першае месца атрымаў 11400 рублёў. Дзяўчынка з нашага каледжа, якая заняла трэцяе месца, атрымала грашовую прэмію ў памеры 5 тысяч 700 рублёў. Вось вам словы і справы. Відаць, не ўмеюць у нас цаніць таленты.

На жаль, можна знайсці і шмат іншых прыкладаў, калі паміж словамі і справай дыстанцыя вельмі вялікая.

Вадзім ЦІТОЎ,
выкладчык Полацкага педагагічнага каледжа.

У Віцебску адкрыўся VI Міжнародны дзіцячы пленэр імя І.Е.Рэпіна. Шасцідзённая праграма свята творчасці насычана разнастайнымі падзеямі. Гэта дзень памяці вялікага мастака, паездкі на эцюды ў музей-сядзібу ў Здраўнева, агледзіны памятных мясцін Віцебска і шмат іншых мерапрыемстваў. Завершыцца пленэр адкрыццём справаздачнай выставы. На VI Міжнародным пленэры імя Рэпіна працуюць больш як 30 выхаванцаў дзіцячых мастацкіх школ і школ мастацтваў Беларусі, Расіі, Украіны і Германіі.

НА ЗДЫМКАХ: настаўнік мінскай дзіцячай мастацкай школы № 3 Антаніна Анатольеўна Шуганава са сваімі выхаванцамі Кацяй Храмянковай, Вольгай Пад'ельскай і Наташай Сяржанінай; на эцюдах.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БЕЛТА.

Погляд на праблему

Вяртанне доўгу

У маленькіх гарадках звычайна ўсе пра ўсё ведаюць (дакладней-чулі). Як у той песні "от людей на деревне не спрячешься". Пад асаблівым наглядам у грамадскасці, як правіла, такія дзяржаўныя інстытуты — як школа. На школе ўсё завязана. Адных яна цікавіць, таму што там іх дзеці вучацца, унукі і сваякі. Другія не супраць паслухаць навіны пра школьнае жыццё ад знаёмых, якія там працуюць. Карацей кажучы — усе мы родам са школы. Таму, што б з ёю ні адбывалася, нас гэта будзе непакоіць.

Напрыканцы вучэбнага года, якраз перад апошнім званком, у сярэдняй школе № 2 Чавусаў Магілёўскай вобласці адбылося мерапрыемства, якое магло б стаць звычайным, планавым. На самай жа справе яно абярнулася падзеяй для горада. Яго доўга абмяркоўвалі, пра яго пісалі ў раённым друку. У наступным годзе школе споўніцца 35 год. Яна вырасціла многіх чавускіх дзяцей, якія сталі вядомымі як у вобласці, так і ў краіне. Жыццё было цікавым і змястоўным. Цяпер у школе навучаюцца 790 вучняў, з якімі працуюць 58 настаўнікаў і 10 выхавацеляў. Іх жыццё таксама запоўнена падзеямі рознай значнасці, яно непаўторнае, неспакойнае. Аднак ад таго жыцця яно адрозніваецца адным — фінансаваннем. Раней адрамантаваць школу не ўзнікала ніякіх складанасцяў, замянялася перыядычна вучэбная мэбля, набываліся наглядныя дапаможнікі і г.д. Дзяржава не шкадавала сродкаў на адукацыю. Як выжываюць сёння школы напамінаць не трэба. Бацькі часам наракаюць — наша адукацыя быццам бы бясплатная, а з іх грошы толькі і выманьваюць. А на вёсцы і ў невялічкіх гарадках настаўнікі жаляцца, што за свае грошы даводзіцца рамантаваць кабінеты, бо бацькі іх дзяцей бяднейшыя за іх.

У другой школе Чавусаў, калі планавалі правесці свята школы, мабыць да канца не ўяўлялі, што з гэтага можа атрымацца. Ідэя была запрасіць да сябе гасцей — бацькоў, былых выпускнікоў розных гадоў, кіраўнікоў раёна і прадпрыемстваў, якія аказвалі шэфскую дапамогу, дзнутага і паказаць ім чым школа займаецца (вельмі шмат даў раз бачыць!), расказаць пра свае цяжкасці, праблемы. Дзверы школы ў гэты дзень для ўсіх былі адчынены, кожны жыхар Чавусаў мог завітаць сюды.

Да свята ў школе падрыхтаваліся грунтоўна. Па-першае, кожны клас стараўся паказаць сябе — якія яны ёсць малайцы, што добра зрабілі за вучэбны год, што здольныя іх рукі і фантазія. Падарожнічаць у гэты дзень па школе было сапраўды цікава, бо калідоры нагадвалі галерэі мастацтваў. Госці захапляліся экспанатамі з выставы "Наша творчасць". У школе працуе студыя дзіцячай творчасці, дзе вучні авалодваюць мастацтвам пляцення бісерам, выцінанкі, з абрэзкаў тканіны робяць прыгожыя рэчы, нешта выдумляюць з каляровым пяском (падарункам замежных гасцей). Тут у студыі ёсць таксама фальклорны накірунак. Школа неаднаразова займала прызавыя месцы на выставах дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

А выпускнікоў школы больш прыцягваў стэнд "Старонкі летапісу школы", кожны шукаў на старых фотаздымках сябе і сваіх аднакласнікаў. Парадавалі на свяце вучні таксама сваімі праектамі школы будучыні. Яны жадаюць, каб школа была падобная на дзіўны сад — паўсюль кветкі розныя і неверагодна прыгожыя. Каб стаў даступным для ўсіх камп'ютэр. Пажадана, каб у кожнай школе быў басейн, пакой адпачынку, шыкоўная бібліятэка. Увогуле вучні паставіліся да распрацоўкі праектаў вельмі адказна.

— Мы паглядзелі, чаго б хацелася нашым дзецям — расказвае Святлана Анатольеўна Таранава, намеснік дырэктара па вучэбнай частцы. — І падумалі, што многае мы можам зрабіць ужо сёння, навошта чакаць заўтра. Хто нам перашкаджае насадзіць розных кветак у школе, каб была школа-сад?

З новага навучальнага года ў сярэдняй школе № 2 будзе выкладацца нямецкая мова па тэхналогіі "Праекты". У пяцікласнікаў з'явіцца магчымасць вывучаць таксама французскую мову праз камунікатыўную методыку "Трампалін", сутнасць якой — навучыць дзяцей стасункам на французскай мове, а не мове ўрокаў. (Гэта мова асабліва карысная для тых дзяцей, якія штогод адпачываюць у Францыі.) Для вучняў 1-га класа пачне працаваць клас з харэаграфічным ухілам. Не забыліся ў школе пра здольных дзяцей, для іх ствараюцца розныя профілі — гуманітарна-эканамічны, спартыўна-патрыятычны, фізіка-матэматычны. Менавіта з гэтага навучальнага года ў школе будзе ўкараняцца сістэма рознаўзроўневага навучання, якая дапаможа стварыць аптымальныя ўмовы для развіцця кожнага дзіцяці.

"Настаўнік — аўтар сваёй праграмы, сістэмы, метаду. Настаўнік вучыць іншых стольki, пакуль вучыцца сам" — такіх запаведзяў прытрымліваецца педагагічны калектыў сярэдняй школы № 2 Чавусаў. Настаўнікі выкарыстоўваюць у сваёй працы элементы розных педагагічных тэхналогій. Так, модульная — на ўроках фізікі, хіміі, геаграфіі; праблемнага навучання — гісторыя, руская мова і літаратура; адаптыўная — англійская мова, калектыўнага навучання — матэматыка, Дальтон-тэхналогія — руская мова, у пачаткоўцаў — "Першы крок". Гасцям было прапанавана паглядзець (на выбар) 15 нетрадыцыйных урокаў. І тыя, хто трапіў на "Шчаслівы выпадак" да 9 "Г" класа, які праводзіла Р.П.Мурашка, і хто завітаў да ўлюблёных у матэматыку 8 "А" і настаўніцы В.І.Бардзілоўскай, ацанілі работу настаўнікаў толькі на выдатна. Было сапраўды цікава, інфармацыйна, весела.

Тут дарэчы расказаць, што ў школе летась было створана навуковае аб'яднанне вучняў і настаўнікаў "НОУ". Дзеці займаюцца даследчай работай у розных галінах — гісторыі, фізікі, хіміі, геаграфіі, філалогіі. У раённым конкурсе тры работы вучняў гэтай школы былі адзначаны дыпломамі першай ступені, на абласной навуковай канферэнцыі дзеці сталі лаўрэатамі і нават прынялі ўдзел у рэспубліканскай канферэнцыі навукова-даследчых работ.

Спіс карысных спраў, што робіць педагагічны калектыў школы № 2 Чавусаў, можна працягваць і далей, але галоўная тэма расказу іншая. У школе з разуменнем ставяцца да таго, што дзяржава сёння знаходзіцца ў складаным фінансавым становішчы. Але яны не чакаюць дапамогі звонку. Ды і разумеюць, што дзяржава сама адна не ў стане шмат зрабіць. Настаўнікі шукаюць свае шляхі для падтрымання сваёй жыццяздольнасці. На жаль, нашы школы не маюць фінансавай самастойнасці. Таму мала што застаецца — прасіць дапамогі. Ва ўсіх, хто толькі можа выручыць. У тым ліку і былых выпускнікоў, якіх яна нямала вучыла. Тут усё як у жыцці — спачатку бацькі кормяць сваіх дзяцей, а пасля ўдзячныя дзеці клапоцяцца пра свае бацькоўскія. Ідзе вяртанне доўгу. Падтрымаюць у гэты дзень былі ўдзячныя асноўныя — усё ж яшчэ нямала. Бо сённяшняе свята паказала, якія неўтаймаваныя настаўнікі тут працуюць, якую добрую справу яны робяць. І іх высакародныя абавязкова знойдзе водгук.

Святлана КІРСАНАВА.

Што застаецца пасля нас

Жыцця крышачку не хапіла...

5 ліпеня гэтага года споўнілася б 75 гадоў Міхасю Арсенавічу Лазаруку — доктару філалагічных навук, прафесару, акадэміку АПН СССР, АН Беларусі, Расійскай акадэміі адукацыі, Беларускай акадэміі адукацыі.

М.А.Лазарук — вядомы дзеяч адукацыі і педагагічнай навукі. Ён прайшоў тыповы шлях беларускага інтэлігента. Нарадзіўшыся ў в.Ушалавічы Слуцкага раёна Мінскай вобласці ў беднай сялянскай сям'і (да рэвалюцыі бацькі былі батракамі), змалку спазнаў і сірочы хлеб (у дзевяцігадовым узросце страціў маці), і пот цяжкай сялянскай працы. Вучыўся ў пачатковай школе, затым — у няпоўнай сярэдняй, пасля заканчэння якой (у 1940 г.) паступіў на вучобу ў Мінскі дарожна-механічны тэхнікум. Вайна спыніла вучобу. У 1944 г. Міхась Арсенавіч трапляе на фронт. Сустракае перамогу ў Берліне. Цяга да адукацыі была такой, што ў 1947 г. нягледзячы на цяжкі стан здароўя М.А.Лазарук спачатку заканчвае падрыхтоўчыя курсы пры Мінскім педагагічным інстытуце імя М.Горкага, адначасова здае экстэрнам экзамены за курс сярэдняй школы і ў гэтым жа годзе паступае на філалагічны факультэт названага інстытута. З гэтага часу лёс на доўгія гады звязвае Міхася Асенавіча з Мінскім undefinedпедінстытутам. Закончыўшы інстытут, ён паступае ў аспірантуру, там жа абараняе кандыдацкую дысертацыю і застаецца працаваць спачатку на пасадзе старшага выкладчыка, затым — дацэнта, а потым — дэкана філалагічнага факультэта. Пасля абароны доктарскай дысертацыі яго прызначаюць прарэктарам па вучэбнай рабоце. М.А.Лазарук стаў вядомым як вучоны — літаратуразнаўца, аўтар шматлікіх прац, прысвечаных праблемам тэорыі і гісторыі літаратуры, станаўлення беларускай паэмы.

З 1978 года пачынаецца новы перыяд у навуковай і грамадскай дзейнасці Міхася Арсенавіча: ён прызначаецца дырэктарам Навукова-даследчага інстытута педагогікі і актыўна ўключаецца ў новую для сябе галіну дзейнасці. Характэрнай асаблівасцю М.А.Лазарука як дырэктара НДІ педагогікі было імкненне пераарыентаваць псіхолага-педагагічную навуку з абстрактнага тэарэтызавання на практыку. Давалася яму гэта няпроста: акадэмічная педагагічная навука таго часу прытрымлівалася іншых прынцыпаў арганізацыі навуковых даследаванняў, якія неабходна было пераглядаць. У інстытуце пачалі даследавацца праблемы ў адпаведнасці з планам-заказам Міністэрства асветы: распрацоўваліся новыя праграмы, падручнікі, рыхтаваліся вучэбныя і метадычныя дапаможнікі па актуальных пытаннях навучання і выхавання, праводзіліся пошукавыя эксперыментальныя даследаванні перспектыўных накірункаў развіцця адукацыі. Вялікая ўвага надавалася методыкам даследаванняў, экспертызе навуковых вынікаў, выканаўчай дысцыпліне. Упершыню ў поле зроку трапляе наша педагагічная спадчына: пры ўдзеле М.А.Лазарука ствараецца "Анталогія педагагічнай думкі", выдаецца кніга "Асвета і педагагічная думка на Беларусі".

Праца інстытута высока ацэньвалася Акадэміяй педагагічных навук СССР, навуковай грамадскасцю рэспублікі, а яго дырэктара абралі правадзейным членам АПН СССР. М.А.Лазарука паважалі і цанілі як чалавека вядомыя расійскія вучоныя-педагогі, адзначаючы яго сціпласць, далікатнасць, асцярожнасць у крытыцы, абачлівасць, добразычлівасць, аргументаванасць.

Апошнія гады для Міхася Арсенавіча былі надзвычай складаныя: як і многія людзі яго пакалення, ён балюча перажываў грамадскія працэсы, пераацэнку каштоўнасцей. Былыя раны таксама давалі знаць пра сябе. Але да апошніх дзён вучоны мужна змагаўся за жыццё, за навуковыя ідэі: штодзень прыязджаў на працу (з'яўляўся загадчыкам лабараторыі літаратурнай адукацыі), узнімаўся па лесвіцы ў свой кабінет на чацвёртым паверсе (адмовіўся ад кабінета ніжэй) і актыўна працаваў, стараючыся паспець зрабіць як мага больш. Канец свайго жыцця адзначыў аўтарскай канцэпцыяй літаратурнай адукацыі, на базе якой былі падрыхтаваны новыя падручнікі па беларускай літаратуры для сярэдняй школы, метадычныя дапаможнікі. Фактычна ён амаль завяршыў падрыхтоўку зместу літаратурнай адукацыі ў дванаццацігадовай школе, хоць да канца закончыць пачатую справу, як заўсёды бывае ў творчага чалавека, жыцця крышачку не хапіла... Трэба спадзявацца, што зробленае вучоным не загіне, бо ёсць вартыя пераемнікі, таленавітыя вучні, калегі-аднадумцы Міхася Арсенавіча.

**Мікалай ЯЛЕНСКІ,
Маргарыта АНЦІПАВА — кандыдаты педагагічных навук, супрацоўнікі Нацыянальнага інстытута адукацыі.**

Вучымся эканамічна мысліць

З вуснаў немаўлят — сур'ёзныя словы

Чалавецтва ўступае ў новае тысячагоддзе. І вельмі важна, што менавіта зараз мы не проста задумаліся, а прыйшлі да неабходнасці канкрэтных дзеянняў, звязаных з эканоміяй энергарэсурсаў. Самае галоўнае — гэта змяненне мыслення кожнага чалавека — ад марнатраўства энергарэсурсаў да іх зберажэння, выхавання ў кожнага грамадзяніна пачуцця Гаспадара. Твой горад, твая вуліца, твая школа... І ты за ўсё ў адказе. Няпростая гэта задача і таму цікавая.

Адным з накірункаў у выхаванні эканамічнага мыслення вучняў школы № 4 Светлагорска было выбрана пытанне энергазберажэння.

На першым этапе гэтай работы мы вывучылі матэрыялы па энергазберажэнні, якія меліся ў перыядычным друку. Вельмі каштоўным стаў для нас вопыт сумеснай работы ўпраўлення адукацыі Гомельскага аблвыканкама і абласнога ўпраўлення па нагляду за рацыянальным выкарыстаннем паліўна-энергетычных рэсурсаў.

Пры выбары зместу і форм вучэбнай і пазакласнай работы ўлічваліся актуальнасць праблемы, асобасныя якасці вучняў, практычная накіраванасць іх дзейнасці. Пры арганізацыі вучэбнай работы была выкарыстана так званая дыфузная мадэль, калі элементы ведаў па энергазберажэнні ўключаліся ва ўсе агульнаадукацыйныя дысцыпліны з улікам іх зместу і спецыфікі.

Такім чынам, самыя маленькія (0-1 класы) гавораць пра тое, як трэба зберагаць ваду, электрычнасць, цяпло. Дзеці спяваюць, граюць, разгадваюць загадкі... і з вуснаў дзетак гучаць сур'ёзныя словы: беражлівасць, эканомія. Пастараліся настаўнікі Л.Г.Алейнік, Л.В.Аўраменка, Л.Л.Флярко.

У 2-4 класах народ больш сур'ёзны. І гавораць ужо дзеці пра хлеб, паліва, электраэнергію. Цікавыя мерапрыемствы былі праведзены С.А.Сабінай, Т.В.Зараною, Н.І.Дулуп, Н.Е.Бязрукавай, Е.В.Ігнатавай.

У сярэднім і старэйшым звяне перавага была нададзена такім формам і метадам арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу, як нестандартныя ўрокі, "круглыя сталы", дыскусіі, "абарона праектаў", гульневыя формы і метады (сярод якіх — дзейнасць пастоў эканоміі па кантролі за расходаваннем вады, электраэнергіі і матэрыялаў у час экспедыцый і экскурсій).

Змястоўнымі былі мерапрыемствы, арганізаваныя настаўнікамі Е. Г. Палявечка, І. В. Бяловай, Н.Г.Фраловай, І.А.Ільеня, А.П.Гайко.

Вынікам работы стала школьнае свята — Дзень энергазберажэння, якое праходзіла ў рамках абласнога семінара.

Урок-гульню "Зорная гадзіна" праводзіць настаўнік пачатковых класаў Р.М.Процкая. На адным дыханні, прыгожа, зладжана, цікава працуюць дзеці.

Ролевая гульня 10-11 класаў "Скрынка Пандоры XXI ст. Кожны павінен бачыць вынік сваіх учынкаў і ўмець адказваць за іх". Але ж прыйшоў час плаціць па рахунках і думаць, што засталося нам, дзецям і ўнукам... Удумваюцца ў статыстыку, учытваюцца ў лічбы. І сама сабой вырастае праграма дзейнасці будучых пакаленняў. Зберагчы, захаваць. І гэта таксама цудоўная работа настаўнікаў А.П.Гайко, Г.В.Клімовіч, Т.В.Маскалевіч.

На заканчэнне семінара — літаратурна-музычная кампазіцыя "Крыніца энергіі — у яе эканоміі". Гучаць песні, выконваюцца танцы і працягваецца размова пра энергазберажэнне. Літмантаж і частушкі, сцэнкі і словы вядучых Т.В.Перасляк і Л.В.Букінай развіваюць і завяршаюць тэму энергазберажэння.

Свята згуртавала і аб'яднала школьны калектыў, які ўвесь гэты час жыў у напружаным творчым рытме.

Любоў СІНІЦКАЯ, дырэктар сярэдняй школы № 4 Светлагорска.

Свята дзяцінства прайшло ў сярэдняй школе № 2 Дзятлава. Настаўнікі віншавалі лепшых вучняў, адзначалі іх увагу і стараннасць не толькі ў навучанні, але і ў рабоце ў сталовай, дзяжурстве па школе, іншых справах. Тым, хто найбольш вызначыўся, былі ўручаны каштоўныя падарункі. А юныя артысты паказалі свае нумары мастацкай самадзейнасці — спявалі, чыталі вершы.

НА ЗДЫМКУ: свята дзяцінства запомніцца вучаніцы падрыхтоўчага класа Вераніцы Кароль.

Фота Наталлі АБЛАЖЭЙ, БЕЛТА.

ПТА: новыя адукацыйныя тэхналогіі

Залаты ключык метадыстаў — гэта маніторынг

Адным з прыярытэтных накірункаў дзейнасці абласнога вучэбна-метадычнага цэнтра прафесійнай адукацыі Магілёва з'яўляецца работа па бесперапыннай прафесійнай адукацыі інжынерна-педагагічных кадраў ПТНУ.

РАБОТА ў гэтым накірунку арыентавана на развіццё вучэбна-выхаваўчага працэсу ў праектным рэжыме, для якога характэрны не толькі мэтанакіраванасць у будучае, вера ў незваротнасць перамен і пошук новых педагагічных форм, але і пастаяннае асэнсаванне, аналіз, карэкцыя ўсёй бягучай дзейнасці, прыцягненне ў інавацыйную прастору ўсіх калектываў прафесійных устаноў. Распрацавана абласная праграма "Кадры", якая прадугледжвае мэтанакіраваную работу па бесперапыннай прафесійнай адукацыі інжынерна-педагагічных работнікаў ПТНУ з улікам індывідуальных патрэбнасцей.

Стварэнне сістэмы бесперапыннай адукацыі кіруючых работнікаў і спецыялістаў — адна з важнейшых задач, бо канкрэтныя веды, уменні і навыкі павінны ўвесь час папаўняцца і ўдасканальвацца. Толькі так можна падтрымаць кампетэнтнасць кадраў на ўзроўні сучасных патрабаванняў. ВМЦ прафадукацыі арганізоўвае працу па павышэнні кваліфікацыі і перападрыхтоўкі інжынерна-педагагічных работнікаў.

За мінулы год павысілі сваю кваліфікацыю 219 інжынерна-педагагічных работнікаў. Павышэнне кваліфікацыі ажыццяўлялася на базе Рэспубліканскага інстытута прафесійнай адукацыі, Магілёўскага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі, Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы БДУ.

Па выкананні пратакола даручэнняў старшыні Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта па ўзгадненні з камітэтам па сельскай гаспадарцы і харчаванні Магілёўскага аблвыканкама з мэтай вывучэння інжынерна-педагагічнымі работнікамі ПТНУ вобласці сельскагаспадарчага профілю, інтэнсіўных тэхналогій вытворчасці сельскагаспадарчай прадукцыі, знаёмства з новай сельскагаспадарчай тэхнікай, праблемамі працы ў рынкавых умовах арганізавана павышэнне кваліфікацыі інжынерна-педагагічных работнікаў ПТНУ данага профілю на базе Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі.

Сярод форм павышэння кваліфікацыі, якія забяспечваюць бесперапыннасць адукацыі, вызначальнае месца адводзіцца стажыроўцы. Як паказвае аналіз вынікаў стажыроўкі, пераважная колькасць слухачоў ацаніла стажыроўку ў вучылішчы як адну з самых карысных і эфектыўных форм прафесійнай адукацыі.

Кіраўнікі азнаёміліся ў час стажыроўкі, з арганізацыяй навучальна-выхаваўчага працэсу, з вядзеннем вучэбна-плануючай дакументацыі, з падрыхтоўкай і правядзеннем педсаветаў, арганізацыяй унутрывучылішчнага кантролю, кіраваннем вучэбным працэсам, фінансавай дзейнасцю.

У 2001 годзе будзе прапанавана праходжанне стажыроўкі ў ПТНУ 17 уноў прызначаным кіраўнікам. Сярод іх: 3 дырэктары ПТНУ, 8 намеснікаў дырэктара па вучэбна-вытворчай рабоце, 5 намеснікаў дырэктара па выхаваўчай рабоце, 1 намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце.

Знаёмству з новымі тэхналогіямі і абсталяваннем, тэхнікай і матэрыяламі садзейнічала наведанне інжынерна-педагагічнымі работнікамі ПТНУ вобласці выстаў Мінск EXPO-2001. Так, на выставе "Беллегмаш" экспанавалася абсталяванне для вырабу абутку, швейнае абсталяванне, а на выставе "Металаапрацоўка" — металургічныя станкі, апрацоўваючыя цэнтры, зварачнае абсталяванне, кантрольна-вымяральнае абсталяванне, прыборы і інструменты. Інжынерна-педагагічныя работнікі ПТНУ сельскагаспадарчага профілю наведалі выставу "Кветкі, насенне, сад, агарод". Плануецца наведванне выстаў "Вокны, дзверы, святло шкла, інтэр'ер і мэбля", "Белагра", "Дрэваапрацоўка", "Белпрадукт".

Атэстацыя кадраў — не толькі важнейшая арганізацыйна-кіраўніцкая праблема. Яна патрабуе і глыбокага навукова-метадычнага суправаджэння. Па гэтай прычыне атэстацыя стала адным з важных звенняў работы ВМЦ прафадукацыі. Рэкамендацыі, атрыманыя на семінары-практыкуме старшынь атэстацыйных камісій, індывідуальнае кансультаванне, аналіз работы атэстацыйных камісій дазваляюць усебакова і дакладна ацаніць працу педагога, убачыць яго і ў прафесійнай дзейнасці, і ў адносінах з калегамі і вучнямі.

Вывучэнне, абагульненне перадавога педагагічнага вопыту — адна з найбольш дзейсных форм павышэння кваліфікацыі і майстэрства педагога. З гэтай мэтай у цэнтры кожны квартал выдаюцца зборнікі па выніках работы абласных семінараў, інфармацыйна-метадычныя бюлетэні (з апісаннем вопыту работы па ўдасканаленні вучэбна-выхаваўчага працэсу). Вывучаецца вопыт работы ПТНУ па эфектыўным функцыянаванні ліцэйскіх груп. Прапагандзе педагагічнага вопыту, фарміраванню цікавасці грамадскасці да педагагічнай працы садзейнічае абласны конкурс на лепшую публікацыю па праблемах навучання і выхавання моладзі ў ПТНУ вобласці, які праводзіцца пры інфармацыйнай падтрымцы газет "Магілёўскія ведамасці", "Веснік Магілёва", "Зямля і людзі".

Трывала ўвайшлі ў работу цэнтра выданне анатаваных узораў педагагічных выданняў у форме "Прэс-экспрэс", тэматычныя перасоўныя выставы з абавязковым прадстаўленнем вопыту педагогаў. Так, у апошнія гады прайшлі выставы метадычных работ інжынерна-педагагічных работнікаў вобласці "Прафесійная адукацыя: канцэптуальны падыход". "Сацыяльна-педагагічная служба ў вучэбнай установе", "Фарміраванне здаровага ладу жыцця навучэнцаў ПТНУ".

І як вынік гэтай работы — развіццё высокай матывацыі інжынерна-педагагічных работнікаў сістэмы прафесійнай адукацыі рэгіёна ў атрыманні другой вышэйшай адукацыі, вышэйшай адукацыі — майстрамі вытворчага навучання. Вучэбна-метадычны цэнтр каардынуе работу ў гэтым накірунку. Заключаны дагаворы з Мазырскім педагагічным інстытутам і Віцебскім каледжам на атрыманне педагагічнай адукацыі майстрамі вытворчага навучання і выкладчыкамі, якія не маюць педагагічнай падрыхтоўкі.

Адной з асноўных умоў паспяховага ажыццяўлення адукацыйнага працэсу з'яўляецца забеспячэнне навучэнцаў і педагогаў сродкамі навучання, у першую чаргу падручнікамі, якія адпавядаюць сучасным патрабаванням.

З пераходам навучальных устаноў на новы змест навучання найбольш востра паўстала пытанне забеспячэння вучэбнага працэсу даведачнай літаратурай. Рашэнню гэтай праблемы садзейнічае маніторынг наяўнасці і патрэбнасці падручнікаў у ПТНУ. Вучэбна-метадычным цэнтрам прафесійнай адукацыі каардынуецца работа па забеспячэнні заказаў на вучэбную літаратуру прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў.

Вучэбна-метадычным цэнтрам выдаюцца вучэбныя дапаможнікі, якія садзейнічаюць удасканаленню вучэбнага працэсу. У гэтым накірунку працуюць абласныя творчыя групы педагогаў. Творчыя групы, педагагічныя майстэрні — гэта групавая форма метадычнай вучобы. Ствараюцца яны з найбольш вопытных, творча працуючых педагогаў, захопленых адной педагагічнай ідэяй. Роля гэтых аб'яднанняў у тым, каб глыбока зразумець сутнасць метадычнай ідэі праз асабісты вопыт, правесці эксперыментальную праверку распрацаваных праектаў, мадэлей і прааналізаваць вынікі. Работа творчых аб'яднанняў інжынерна-педагагічных работнікаў ПТНУ паказала значны рост педагагічнага майстэрства і творчай актыўнасці педагогаў.

Прафесійна-тэхнічным навучальным установам сёння асабліва патрэбны педагогі новага тыпу як па асабістых, так і па прафесійных якасцях, па стылі паводзін, адносін да навучэнцаў, бацькоў. Без гатоўнасці педагога да творчага самаабнаўлення, самаразвіцця, да творчых кантактаў з калегамі другіх навучальных устаноў наўрад ці можна разлічваць на поспех ва ўдасканаленні якасці адукацыі. Гэтыя пытанні абмяркоўваюцца на пасяджэннях абласных секцый з рознымі катэгорыямі работнікаў навучальных устаноў. Пасяджэнні секцый праводзяцца ў розных формах. Гэта і пасяджэнні "круглых сталоў", і семінары-практыкумы, і творчыя справаздачы. Удзел педагагічных работнікаў у рабоце секцый, семінараў-практыкумаў дапамагае ў вызначэнні аптымальнага накірунку творчага пошуку як асновы самаразвіцця.

Становіцца традыцыяй правядзенне семінараў з выкладчыкамі агульнаадукацыйных дысцыплін ПТНУ і школ вобласці, якія арганізуюць работнікі Цэнтра і Магілёўскага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі.

У вобласці створана шэсць вучэбна-метадычных аб'яднанняў ПТНУ — ССНУ, у рамках якіх трынаццаць устаноў паспяхова супрацоўнічаюць з аднапрофільнымі сярэднімі спецыяльнымі навучальнымі ўстановамі.

У 2000 годзе створана вучэбнае аб'яднанне "Беларуская політэхнічная акадэмія — Бабруйскае вышэйшае прафесійнае вучылішча будаўнічага профілю".

На 2001 год распрацаваны скразны рабочы навучальны план ПТВ № 33 і Магілёўскага дзяржаўнага тэхнічнага універсітэта, ПТВ № 226 і Бабруйскага дзяржаўнага фінансавага інстытута. Заключаецца дагавор Магілёўскага эканамічнага ПТК з Мінскім эканамічным універсітэтам.

Такім чынам калектывам навучальных устаноў даецца магчымасць рэалізаваць прынцып варыянтнасці, які б дазволіў выбіраць і канструяваць педагагічны працэс па любой мадэлі, уключаючы аўтарскія.

АДНА з задач, якія вырашае вучэбна-метадычны цэнтр — вывучэнне стану вучэбна-выхаваўчага працэсу ПТНУ, распрацоўка рэкамендацый па яго ўдасканаленні.

З гэтай мэтай былі наведаны і прааналізаваны ўрокі тэарэтычнага і вытворчага навучання работнікамі кабінета прафесійнай падрыхтоўкі, зроблены аналіз вучэбна-плануючай дакументацыі, комплексна-метадычнага забеспячэння прадметаў і прафесій. Аказана неабходная метадычная дапамога выкладчыкам і майстрам вытворчага навучання.

Такая ж дапамога аказваецца ў правядзенні (пробных) выпускных экзаменаў і кваліфікацыйных работ.

Для здзяйснення індывідуальнага падыходу ў навучанні выхаванцаў ПТНУ праводзяцца праверачныя кантрольныя работы па тэкстах, якія распрацаваны ў вучэбна-метадычным цэнтры па матэматыцы, фізіцы, хіміі, рускай мове і літаратуры, беларускай мове і літаратуры за курс базавай школы.

Гэта дазволіць не толькі выявіць прабелы ў ведах навучэнцаў, але і арганізаваць навучанне так, каб ісці ў сістэме адукацыі не ад вучэбнага прадмета да навучэнца, а ад навучэнца да вучэбнага прадмета, улічваючы магчымасці і схільнасці навучэнца, вучыць яго з улікам патэнцыяльных магчымасцей, якія неабходна развіваць, удасканальваць, узбагачаць.

Таксама былі праведзены абласныя, а потым і рэспубліканскія алімпіяды па матэматыцы, фізіцы, рускай мове і літаратуры, беларускай мове і літаратуры.

Галоўным паказчыкам эфектыўнасці педагагічнага працэсу з'яўляецца ўзровень прафесіяналізму, з якім навучэнцы выходзяць са сцен вучэбнай установы.

Галоўным паказчыкам эфектыўнасці педагагічнага працэсу з'яўляецца ўзровень прафесіяналізму, з якім навучэнцы выходзяць са сцен вучэбнай установы. Да традыцыйна існуючых якасцяў маладога рабочага сёння дабавілася яшчэ адна — канкурэнтаздольнасць, якую ва ўмовах рыначных адносін неабходна разглядаць як інтэгральны паказчык прафесійнай і сацыяльнай гатоўнасці навучэнца да жыцця ў сучасных сацыяльна-эканамічных умовах. Асновы такога вопыту фарміруюцца праз шматузроўневую сістэму конкурсаў прафесійнага майстэрства. Вучэбна-метадычным цэнтрам назапашаны вялікі станоўчы вопыт у правядзенні такіх конкурсаў.

Упершыню ў гэтым годзе запланавана правядзенне 24 конкурсаў сярод майстроў вытворчага навучання і навучэнцаў ПТНУ па розных прафесіях, фіналам якіх стане абласны конкурс прафесійнага майстэрства сярод майстроў-пераможцаў "Залатыя рукі". Якасна новым узроўнем вызначэння прафесійнага вопыту з'яўляецца методыка паралельнага правядзення такіх конкурсаў. Удзельнічаючы ў іх нароўні з майстрамі вытворчага навучання, навучэнцы адчуваюць атмасферу рэальнай творчасці і дабіваюцца высокіх вынікаў.

Педагагічная творчасць асноўваецца на псіхолага-педагагічных заканамернасцях, на ўменні арыентавацца ў дасягненнях навукі і вопыту, валодаць прыёмамі навуковага аналізу і ствараць педагагічныя інавацыі, пазбягаць кансерватызму ў арганізацыі вучэбнага працэсу. Станаўленне майстэрства педагога адбываецца шляхам арганізацыі даследаванняў самімі інжынерна-педагагічнымі работнікамі, таму ВМЦ прафадукацыі каардынуе і накіроўвае эксперыментальную работу ПТНУ вобласці. На інструктыўна-метадычнай нарадзе метадысты навучальных устаноў, якія працуюць у эксперыментальным рэжыме, азнаёміліся з методыкай распрацоўкі праблемы эксперыменту, вызначыліся з этапамі работы па вырашэнні вызначаных праблем.

Можна канстатаваць, што ў ПТНУ вобласці склалася пэўная сістэма выхаваўчай работы, і гэтаму ў нейкай ступені садзейнічала спланаваная кабінетам методыкі выхавання ВМЦ прафесійнай адукацыі мэтанакіраваная праца з рознымі катэгорыямі інжынерна-педагагічных работнікаў.

Пры планаванні работы кабінета методыкі выхавання галоўнай мэтай было садзеянне стварэнню ў нашых ПТНУ гуманнага выхаваўчага асяроддзя, якое б спрыяла развіццю і самаразвіццю асобы, яе сацыялізацыі.

Для рэалізацыі пастаўленай мэты і былі спланаваны семінары-практыкумы для намеснікаў дырэктараў па вучэбна-выхаваўчай рабоце, сацыяльных педагогаў, выхавацеляў інтэрнатаў, бібліятэкараў. Арганізаваны абласныя конкурсы па правах чалавека, праблемах выхавання, здаровага ладу жыцця. Педагагічным калектывам прафтэўстаноў аказвалася пастаянная метадычная дапамога па планаванні і арганізацыі выхаваўчага працэсу.

Вучэбна-метадычны цэнтр праз метадычныя абласныя аб'яднанні псіхолагаў каардынуе работу псіхолагаў ПТНУ. Распрацавана сістэма вызначэння псіхалагічнага клімату ва ўстановах, узаемаадносін паміж інжынерна-педагагічнымі работнікамі і адміністрацыяй, задавальнення выхаванцаў ПТВ навучаннем шляхам правядзення ананімнага анкетавання і тэсціравання. Гэта дазваляе дыягнасціраваць стан вучэбна-выхаваўчага працэсу, выяўляць праблемы і супярэчнасці, шляхі іх пераадолення і вырашэння. Стала традыцыяй запрашаць да ўдзелу ў рабоце абласных семінараў метадыста-псіхолага цэнтра, псіхолагаў ПТНУ.

Значна актывізавалася выдавецкая дзейнасць ВМЦ ПА. Сумесна з выдавецкім аддзелам інстытута павышэння кваліфікацыі выдадзены інфармацыйна-метадычныя бюлетэні і зборнікі па семінарах-практыкумах, жнівеньскай канферэнцыі інжынерна-педагагічных работнікаў ПТНУ вобласці, статыстычны зборнік па развіцці сістэмы ПТА Магілёўскай вобласці.

Ларыса РАБАВА, намеснік дырэктара Магілёўскага абласнога вучэбна-метадычнага цэнтра прафесійнай адукацыі.

Абрады

Ясная ночка Купальская...

"Ясная ночка купальская светлай растаяла знічкаю..." Цяжка знайсці сэрца, якое не замірала б ад гэтай шырокавядомай песні. А ночка на Купалле сапраўды вельмі ясная, зорная. Нібыта хто расшывае неба іскрынкамі, якімі ўзрываюцца купальскія вогнішчы, шугаючы ўверх, у неабсяжныя высі. А якія росы на Купалле! Які водар ад мяты, ад руты! На Купалле нарадзіўся наш вялікі пясняр Янка Купала. А закаханыя купальскай ноччу шукаюць сваю чарадзейную папараць-кветку, сваё шчасце. Купалле спрадвеку святкавалася ў самую кароткую летнюю ноч — з 6 па 7 ліпеня. Свята адбывалася на ўзбярэжжы ракі, возера або на ўскрайку лесу.

Хлопцы наладжвалі вогнішчы, дзяўчаты збіралі кветкі для абрадавых вянкоў. Свята пачыналася з распальвання вогнішча, у сярэдзіну якога ўстаўлялася шостка з драўляным абсмаленым колам і прывязаным да яго жытнёвым снапом. У некаторых мясцовасцях агонь распальвалі на змярканні, да яго спяшаліся не толькі прыгожа прыбраная моладзь, але і людзі сталага ўзросту. Пасля распальвання агню дзяўчаты смажылі яечню і ладзілі сумесную вячэру. Затым пачыналіся бясконцыя гульні-ігрышчы, летнія карагоды. Як толькі полымя агню спадала, дзяўчаты надзявалі на галаву вянкі з купальскага разнаквецця, браліся папарна з хлопцамі і пачыналі скакаць праз вогнішча. Спальванне ўсялякіх непатрэбных рэчаў і скокі моладзі мелі ахоўнаачышчальны характар. У адпаведнасці з уяўленнямі нашых продкаў-земляробаў ачышчэнне было абавязковым перад надыходзячым жнівом, а для моладзі— перад тым, як возьмуць шлюб і атрымаюць статус раўнапраўных членаў вясковай абшчыны.

Людзі верылі, што на самым высокім пагорку ведзьмы спраўлялі свой баль. Таму абавязкова патрэбна было перасцерагчыся ад злых сіл адпаведнымі замовамі, дзеяннямі і песнямі. Вераванні, што ведзьмы гэтай ноччу забіраюць малако ў кароў, бытуюць на Беларусі да цяперашняга часу.

Каб гэтых самых ведзьмаў адагнаць ад жытнёвага поля, у яго кідалі галавешкі са свяшчэннага вогнішча. Акрамя таго, дбайныя гаспадыні і добрыя знаўцы народнай медыцыны збіралі днём і адвячоркам розныя лекавыя (святаянскія) травы: руту-мяту, браткі, папараць, купалінкі, багатку, васількі, рамонкі, чыстацел, на аснове якіх затым рабілі адвары, настойкі, мазі для лячэння хвароб у людзей і жывёлы, бо ведалі, што менавіта ў гэты дзень прырода аддае ўсе свае жыватворныя і гаючыя сілы лугавым раслінам.

Некаторыя дзяўчаты, збіраючы святаянскія зёлкі, імкнуліся прываражыць да сябе каханага хлопца або паваражыць аб будучым суджаным. Але, бадай што сімвалам нацыянальнай адметнасці Купалля стала паўсюдна вядомая, вельмі паэтычная легенда аб цудадзейнай папараць-кветцы, якая ненадоўга зацвітае ў непралазным гушчары якраз апоўначы. З пакалення ў пакаленне перадаецца павер'е, быццам чалавек, якому пашчасціць знайсці гэтую незвычайную кветку, спасцігне глыбінныя таямніцы прыроды: пачне разумець мову звяроў, дрэў, раслін, камянёў, зямлі. Апошняя адкрые яму свае скарбы і адорыць багаццем духоўнага свету.

Спрадвечная мара беларускага народа-працаўніка і таленавітага паэта аб шчаслівай долі, аб заможным жыцці ўзбагаціла сусветную культуру непаўторным па прыгажосці паэтычным абрадам — Купаллем.

Віктар ЯГОРЧАНКА.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Праграма тэлеперадач на тыдзень

ПАНЯДЗЕЛАК, 9 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь! 7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь! 8.00 Рэзананс.
9.00 Навіны.
9.15 "Марская паліцыя".
10.10 Тэлебарометр.
10.30 Здароўе. Тэлечасопіс.
11.00 Навіны.
11.15 "Чалавек мора".
12.05 "Пакахонтас".
13.00 Навіны.
13.10 А. Вярцінская і Р. Нахапетаў у меладраме "Заканыя".
14.35 Урокі Н. Наважылавай.
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.15 Фільм — дзецям. Музычная камедыя "Аайбаліт-66".
17.00 "Марская паліцыя".
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 Палітычныя дыялогі.
19.00 П. Берджын у крымінальнай драме "Прычына смерці".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
22.00 "Чалавек мора".
22.45 Стадыён.
23.10 Планета "АРТ".
23.40 Навіны.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.15 "Поле цудаў".
10.20 "Дакументальны дэтэктыў". "Пярэваратні. Справа 2001 года".
10.50 "Бібліяманія".
11.00 Навіны.
15.10 "Пакемон".
15.35 "Ералаш".
15.55 Пачатак драматычнага тэлесерыяла "Цені знікаюць апоўдні". 17.00 Навіны.
17.20 "З лёгкай парай!".
17.50 "Паветраныя замкі".
18.55 "Чакай мяне".
20.00 "Час".
20.40 "Закон джунгляў".
21.30 "Сакрэтныя матэрыялы".
22.30 Навіны.
23.00 "На футболе".
23.40 "Поўная бяспека".

РТР

5.00, 6.00, 7.00, 8.00 "Весткі".
5.15 "Вернасць каханню".
5.50, 6.50 "Чорным па беламу".
6.15 "Сямейныя навіны".
6.25 "Тэлепузікі".
7.15 Мультфільмы.
7.30 "Масква—Мінск".
7.45 "Праваслаўны каляндар".
7.50 "Дзяжурная часць".
8.15 "Два раялі".
9.00 "Мая сям'я".
10.00 "Весткі".
10.30 "Санта-Бабара".
11.30 "Селеста".
12.30 "Што хоча жанчына". Ток-шоу. 13.00 "Весткі".
13.30 "Шалёныя грошы".
14.30 "Луіза Фернанда".
16.00 "Весткі".
16.30 "Простыя ісціны".
17.00 "Дзяржаўная граніца". "Мірнае лета 21-га года".
18.00 "Канікулы з "Аншлагам". 19.00 "Весткі".
19.30 "Весткі—Масква".
19.50 "Следства вядуць знатакі".
21.35 "Свабодная зона".
22.00 "Весткі".
22.30 "Весткі—Масква".
22.40 "Падрабязнасці".
22.50 Фільм-катастрофа "Шторм-забойца".
0.35 "Спорт за тыдзень".
1.35 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05 "Навіны культуры".
7.20 "Пасля навін...".
7.40 Кінабыліна "Ілля Мурамец". 9.10 "Тым часам".
9.35 "Джон Ле Карэ".
10.20 "Дзень цудоўны".
10.35 "Эмілі".
11.30 "Навіны культуры".
11.40 Біяграфічная драма "Чайкоўскі". 1-я серыя.
12.55 Герой праграмы "Куміры" — народны артыст СССР, акцёр і галоўны рэжысёр Паневежаскага драматычнага тэатра Данатас Баніёніс.
13.30 "Навіны культуры".
13.45 "Падарожжа да Чэхава". 15.00 Навіны.
15.10 Кіно — дзецям. "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.35 "Заяц Коська і крынічка".
15.45 "Музычныя дамы". Антаніна Няжданава.
16.10 "Архітэктурная галерэя". 16.25 "Улада факта".
16.40 "Эмілі".
17.30 "Навіны культуры".
17.40 "З канцэртнай залы".
18.10 "Астравы". Аляксандр Жукоўскі.
19.00 "Вячэрняя казка".
19.10 "Ну, пачакай!".
19.30 "Навіны культуры".
19.50, 21.25 "Школа скандала". Спектакль тэатра рускай драмы імя Лесі Украінкі.
21.05 "Пасля навін...".
22.30 "Фільм! Фільм! Фільм...", "Мартынка". Мультфільмы для дарослых.
23.00 "Навіны культуры".
23.20 Праграма перадач.

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 Сёння раніцай.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 У запас.
5.50, 6.25 Карданны вал.
7.30, 9.25 "Курортны раман".
9.00, 11.00 Сёння.
11.25 "Цені знікаюць апоўдні".
13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
13.30 Стары тэлевізар.
14.40 Лялькі.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
16.50 "Круты Уокер: правасуддзе па-тэхаску".
18.35 Крымінал.
19.05 "Транзіт для д'ябла".
20.15 "Крымінальная Расія".
21.45 "Прафесіяналы".
23.25 "Недатыкальныя".

СТБ

16.00 "Д'яблік".
16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Па напрамку". Музычна-забаўляльная праграма.
18.00 "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны СТБ.
19.45 Мінск на скрыжаванні стагоддзяў.
20.00 "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Марш Турэцкага".
22.15 Трылер "Акуратнае забойства".
0.20 "Віртуальны свет".
0.35 Футбольны кур'ер.
0.50 "Па напрамку".
1.05 Навіны СНД.

АЎТОРАК, 10 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

Тэхнічная прафілактыка да 15.00
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 "Казкі бацькі Кастора".
15.20 "Усе на арбіту!". Пазнавальны серыял для дзяцей.
15.35 Тэленавігатар.
15.55 "Шукальнікі золата".
16.55 К. Лаўроў у маст. фільме "Сустрэчы".
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 "Масква—Мінск".
18.50 С. Макавецкі і І. Ліванаў у маст. фільме "П'еса для пасажыра".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Т. Скерыт у меладраме "Уставай і ідзі дадому".
23.30 Спорот-кур'ер.
23.40 Ток-шоу "Будні". "Без наркотыкаў".
0.25 Навіны.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.15 "Чакай мяне".
10.15 "Смехапанарама".
10.50 "Бібліяманія".
11.00 Навіны.
15.10 "Пакемон".
15.35 "Ералаш".
15.55 "Цені знікаюць апоўдні".
17.00 Навіны.
17.20 "Дзікія зоркі Галівуда".
17.50 "Паветраныя замкі".
18.50 Дэтэктыўны трылер "Ідэнтыфікацыя Борна". 1-я серыя.
20.00 "Час".
20.40 Лірыка-эксцэнтрычная камедыя "Да Чорнага мора".
22.10 "Зона асобага рэжыму". Спецрэпартаж.
22.30 Навіны.
23.00 "Цывілізацыя". Фрыдрых Ніцшэ.
23.30 Камедыя "Гэты брыдкі кот".

РТР

5.00, 6.00, 7.00, 8.00 "Весткі".
5.15 "Вернасць каханню".
5.50, 6.50 "Чорным па беламу".
6.15 "Сямейныя навіны".
6.25 "Тэлепузікі".
7.15 "У гасцях у лета", "Казка пра сквапнасць".
7.45 "Праваслаўны каляндар".
7.50 "Дзяжурная часць".
8.15 "Два раялі".
9.00 "Мая сям'я".
10.00 "Весткі".
10.30 "Санта-Барбара".
11.30 "Селеста".
12.30 "Што хоча жанчына". Ток-ушоу.
13.00 "Весткі".
13.30 "Шалёныя грошы".
14.30 "Луіза Фернанда".
16.00 "Весткі".
16.30 "Простыя ісціны".
17.00 "Дзяржаўная граніца". "Усходні рубеж".
18.00 "Канікулы з "Аншлагам".
19.00 "Весткі".
19.30 "Весткі—Масква".
19.50 Прыгодніцкі фільм "Пад нацiскам".
21.40 "Фіціль".
22.00 "Весткі".
22.30 "Весткі—Масква".
22.40 "Падрабязнасці".
22.50 Меладрама "Тры жанчыны і мужчына".
0.35 Герой выпуску праграмы "Мужчына і жанчына" — народны артыст Расіі Аляксей Пятрэнка.
1.25 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05 "Навіны культуры".
7.20 "Пасля навін...".
7.40 Драма "Карабель ідзе ў Індыю".
9.10 "Кансіліум".
9.35 "Жабяня шукае тату". Мультфільм.
9.45 "Рэлігіі свету". "Скептыцызм і рэлігійны рэлятывізм".
10.35 "Эмілі".
11.30 "Навіны культуры".
11.40 "Чайкоўскі". 2-я серыя.
13.00 Гераіня праграмы "Куміры" — актрыса Чулпан Хаматава.
13.30 "Навіны культуры".
13.45 "Падарожжа да Чэхава".
15.00 Навіны.
15.10 Кіно — дзецям. "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.45 "Справа жыццёвая".
16.10 "Бачу цэль!". Тэлечасопіс.
16.40 "Эмілі".
17.30 "Навіны культуры".
17.40 "Звышнавука". "Смяротныя вірусы".
18.05 "Мікалай Пятровіч Шарамецеў".
18.55 "Вячэрняя казка".
19.05 "Ну, пачакай!".
19.20 Праграма перадач.
19.30 "Навіны культуры".
19.50 Пачатак меладраматычнага серыяла "І агонь, і полымя".
20.45 "Пасля навін...".
21.05 "Мікіцінскія вечары".
21.30 Драма "Карабель ідзе ў Індыю".
23.05 "Навіны культуры".

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 Сёння раніцай.
5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 7.30 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 У запас.
5.50, 6.25, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Транзіт для д'ябла".
9.00 Сёння.
9.25 "Прафесіяналы".
10.25 Крымінал.
11.00 Сёння.
11.30 "Цені знікаюць апоўдні".
13.00 Сёння.
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запс.
15.00 Сёння.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
16.50 "Круты Уокер: правасуддзе па-тэхаску".
18.00 Сёння.
18.35 Крымінал.
19.05 "Транзіт для д'ябла".
20.15 Зусім сакрэтна.
21.00 Сёння.
21.45 "Прафесіяналы".
23.00 Сёння.
23.25 "Недатыкальныя".

СТБ

6.00 "Д'яблік".
6.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
7.00 Аўтапанарама.
7.20 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны СНД.
8.45 Трылер "Акуратнае забойства".
10.35 "Віртуальны свет".
10.45 "Скрыжаванне". Музычна-забаўляльная праграма.
11.05 Камедыя "Слабы пол".
12.55 Спартыўны агляд.
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Пляж".
14.45 "Марш Турэцкага".
16.00 "Д'яблік".
16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Віртуальны свет".
17.55 "Культурнае жыццё Мінска". 18.00 "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны СТБ.
19.45 Мінск на скрыжаванні стагоддзяў. 20.00 "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Марш Турэцкага".
22.15 Вестэрн "Долар за мерцвяка".
0.25 Аўтапанарама.
0.40 Камедыя "Слабы пол".

СЕРАДА, 11 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь! 7.00 Навіны.
8.05 "Марская паліцыя".
9.00 Навіны.
9.10 "Тайны свет Алекс Мак". Заключная серыя.
9.35 Існасць. Духоўная праграма.
10.05 "Сумаравы. Адкрыццё душы". Відэафільм пра дынастыю мастакоў.
10.30 Арсенал. Праграма пра армію. 11.00 Навіны.
11.10 "Чалавек мора".
12.00 "Па старонках "Залатога шлягера". Канцэрт.
13.00 Навіны.
13.10 Ю. Шлыкаў у маст. фільме "Інспектар Лосеў".
14.25 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 "Казкі бацькі Кастора".
15.20 "Усе на арбіту!".
15.35 "Тайны свет Алекс Мак". Заключная серыя.
16.00 "Шукальнікі золата".
17.00 "Марская паліцыя".
18.00 Навіны.
18.20 Зона Ікс.
18.30 Гадзіна прафесіянала.
19.05 Драма паводле апавядання А. Купрына "Гранатавы бранзалет".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 "Чалавек мора".
22.50 Спорт-кур'ер.
23.00 Крымінальнае дасье.
23.25 Навіны.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.15 "Ідэнтыфікацыя Борна".
10.15 "Пакуль усе дома".
10.50 "Бібліяманія".
11.00 Навіны.
15.10 "Пакемон".
15.35 "Ералаш".
15.55 "Цені знікаюць апоўдні". 17.00 Навіны.
17.20 "Чалавек і закон".
17.50 "Паветраныя замкі".
18.50 "Ідэнтыфікацыя Борна". 20.00 "Час".
20.40 "Хто хоча стаць мільянерам?". Тэлегульня.
21.45 "Як гэта было". "СССР у В'етнамскай вайне. 1965—1973". 22.30 Навіны.
23.00 "Рускі экстрым".
23.30 Трылер "Кантрольны выстрал".

РТР

5.00, 6.00, 7.00, 8.00 "Весткі".
5.15 "Вернасць каханню".
5.50, 6.50 "Чорным па беламу".
6.15 "Сямейныя навіны".
6.25 "Тэлепузікі".
7.15 "Воўка ў трыдзесятым царстве". "Кот, які пайшоў спяваць".
7.45 "Праваслаўны каляндар".
7.50 "Дзяжурная часць".
8.15 "Два раялі".
9.00 "Мая сям'я".
10.00 "Весткі".
10.30 "Санта-Барбара".
11.30 "Селеста".
12.30 "Што хоча жанчына". Ток-шоу. 13.00 "Весткі".
13.30 "Шалёныя грошы".
14.30 "Луіза Фернанда".
16.00 "Весткі".
16.20 Футбол. "Спартак" (Масква) — "Чарнаморац" (Новарасійск).
18.00 "Канікулы з "Аншлагам". 19.00 "Весткі".
19.30 "Весткі—Масква".
19.50 "Вячэрні сеанс". Крымінальная меладрама "Змеялоў".
21.40 "Фіціль". Кіначасопіс.
22.00 "Весткі".
22.30 "Весткі—Масква".
22.40 "Падрабязнасці".
22.50 Містычны трылер "Код "Амега".
0.40 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05 "Навіны культуры".
7.20 "Пасля навін...".
7.40 "Любімы мой час".
8.50 "І зноў Рудольф Керэр".
9.20 "Звышнавука".
9.50 "Рэлігіі свету". "Іудаізм".
10.40 Пачатак меладраматычнага серыяла "Бланш". Працяг серыяла "Эмілі".
11.30 "Навіны культуры".
11.40 Гісторыка-біяграфічны фільм "Ганна Паўлава". 1-я серыя.
12.55 Герой праграмы "Куміры" — папулярны малады акцёр Яўген Міронаў.
13.30 "Навіны культуры".
13.45 "Падарожжа да Чэхава". 14.45 "Жывое дрэва рамёстваў". 15.00 Навіны.
15.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.35 "Бабуля ўдава", "Гномы і горны кароль".
15.50 "Ноу-хау". Тэлечасопіс.
16.00 "Штрыхі да партрэта мастака". Уладзімір Башлыкоў.
16.30 "Усе суры Карана".
16.40 Пачатак меладраматычнага серыяла "Бланш". Працяг серыяла "Эмілі".
17.30 "Навіны культуры".
17.40 В.-А. Моцарт. Канцэрт для кларнета з аркестрам. Дырыжор — У. Співакоў.
18.05 Герой чарговай праграмы з цыкла "Залаты п'едэстал" — Эдуард Мыслоўскі, першы савецкі альпініст, які пакарыў Эверэст.
18.30 "Магія кіно".
18.45 "Рэжысёры сучаснага Захаду". "Пітэр Хол. Шлях наверх".
19.10 "Вячэрняя казка".
19.20 "Ну, пачакай!".
19.30 "Навіны культуры".
19.50 "І агонь, і полымя".
20.45 "Пасля навін...".
21.05 "Форма".
21.30 "Леў з сівой барадой". Мультфільм.
22.00 Пачатак гісторыка-біяграфічнага серыяла "Гоя. 1748—1828".
23.00 "Навіны культуры."

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 Сёння раніцай. 5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 7.30 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 У запас.
5.50, 6.25, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Транзіт для д'ябла".
9.00 Сёння.
9.25 "Прафесіяналы".
10.30 "Асяроддзе".
11.00 Сёння.
11.30 "Цені знікаюць апоўдні". 13.00 Сёння.
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.00 Сёння.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
16.50 "Круты Уокер: правасуддзе па-тэхаску".
18.00 Сёння.
18.35 Крымінал.
19.05 "Транзіт для д'ябла".
20.15 "Раслiннае жыццё".
21.00 Сёння.
21.45 "Прафесіяналы".
23.00 Сёння.
23.25 "Недатыкальныя".

СТБ

6.00 "Д'яблік".
6.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
7.00 "Сімпсаны".
7.30 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны СНД.
8.45 Вестэрн "Долар за мерцвяка".
10.35 "Віртуальны свет".
10.45 Інфармацыйна-пазнавальная праграма "Еўропа сёння".
11.05 Трагікамедыя "Мазурка барона, Святой Дзевы і фігавага дрэва".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Пляж".
14.45 "Марш Турэцкага".
16.00 "Д'яблік".
16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Віртуальны свет".
18.00 "Разан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 Мінск на скрыжаванні стагоддзяў. 20.00 "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя нвіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Дзень нараджэння Буржуя".
22.15 Меладрама "Мой маленькі забойца".
0.20 Навіны СНД.
0.35 Трагікамедыя "Мазурка барона, Святой Дзевы і фігавага дрэва".

ЧАЦВЕР, 12 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 18.00, 23.50 Навіны.
8.05 "Марская паліцыя".
9.15 "Маленькія Эйнштэйны". Серыял для дзяцей. 1-я серыя.
9.45 Мультыклуб.
10.10 Фільмы братоў Люм'ер.
10.20 Дак. экран. "Пад знакам любві. Мастак Аляксей Кузьміч".
10.45 Слова Мітрапаліта Філарэта на свята Першавярхоўных апосталаў Пятра і Паўла.
11.10 "Чалавек мора".
12.05 Вялікі сняданак.
12.30 Час мясцовы. Рэпартажы з правінцыі.
13.10 "Інспектар Лосеў". Маст. фільм. 2-я серыя.
14.25 Дак. серыял "Скарбы сусветнай культуры".
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 "Казкі бацькі Кастора". Мультсерыял.
15.20 "Усе на арбіту!" Пазнавальны серыял.
15.35 "Маленькія Эйнштэйны". 1-я серыя.
16.05 "Шукальнікі золата".
17.00 "Марская паліцыя".
18.20 Зона Ікс.
18.30 "Тайныя спружыны палітыкі".
18.55 Меладрама "Жорны лёсу". 20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 "Чалавек мора".
22.50 Спорт-кур'ер.
23.00 "Сад мары".
23.25 Каралеўскае паляванне.

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00, 22.30 Навіны. 8.15, 17.50 "Паветраныя замкі".
9.15 "Ідэнтыфікацыя Борна". Тэлесерыял.
10.20 "Чалавек і закон".
10.50 "Бібліяманія".
15.10 "Пакемон".
15.35 "Ералаш".
15.55 "Цені знікаюць апоўдні".
17.20 "Самі з вусамі".
18.50 "Ідэнтыфікацыя Борна". 20.00 "Час".
20.40 "Прэм'ера". Пачатак вострасюжэтнага серыяла "16-ы аддзел".
21.35 "Незалежнае расследаванне". 23.00 "Джаз. Сусветная гісторыя".
0.10 "Чорная" камедыя "Дэман-цырульнік".

РТР

5.00, 6.00, 7.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.00 "Весткі".
5.15 "Вернасць каханню".
5.50, 6.50 "Чорным па беламу".
6.15 "Сямейныя навіны".
6.25 "Тэлепузікі".
7.15 "Пераменка", "Крот і музыка". Мультфільмы.
7.30 "Адкрытая мытня".
7.45 "Праваслаўны каляндар".
7.50 "Дзяжурная часць".
8.15 "Два раялі".
9.00 "Мая сям'я".
10.30 "Санта-Барбара".
11.30 "Селеста".
12.30 "Што хоча жанчына". Ток-шоу.
13.30 "Шалёныя грошы".
14.30 "Луіза Фернанда".
16.30 "Простыя ісціны".
17.00 "Дзяржаўная мяжа". "Усходні рубеж".
18.00 "Канікулы з "Аншлагам".
19.30 "Весткі—Масква".
19.50 Фантастычны баявік "Той, хто адпраўляецца ў пекла".
21.40 "Фіціль".
22.30 "Весткі—Масква".
22.40 "Падрабязнасці".
22.50 Фільм-катастрофа "Кантроль Зямлі".
0.45 "Гарачая дзесятка".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 "Навіны культуры".
7.20, 20.45 "Пасля навін...".
7.40 "Калядныя казкі". Мультфільм.
8.55 "Культура па-за межамі". "Арменія".
9.20 "Рэлігіі свету". "Пратэстантызм".
10.10 А. Барадзін. Квартэт 2.
10.40 "Бланш". Тэлесерыял.
11.40 "Ганна Паўлава". Маст. фільм. 2-я серыя.
12.50 Герой праграмы "Куміры" — артыст-комік Міхаіл Свецін.
13.15 "Вясёлая карусель". Мультфільм.
13.45 "Падарожжа да Чэхава". 14.45 "Жывое дрэва рамёстваў". 15.00 Навіны.
15.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.35 "Легенда пра злога велікана", "Рускія напевы". Мультфільмы.
16.05 "Паездка да родных", "Пантэон Саамі". Дак. фільмы. 16.40 "Бланш".
17.40 "Шляхі божыя...". "Пастыр добры".
18.05 "Час музыкі". Тэлечасопіс.
18.30 "Асеннія партрэты". Ала Андрэева.
19.00 "Вячэрняя казка".
19.10 "Ну, пачакай!" Мультсерыял.
19.50 "І агонь, і полымя".
21.05 "Сустрэчы ў Расіі".
21.30 "Джазафрэнія".
22.00 "Гоя. 1746—1828". Тэлесерыял. "Прыдворны жывапісец".

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 Сёння раніцай. 5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 7.30 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 У запас.
5.50, 6.25, 7.40 Карданны вал.
7.50 "Транзіт для д'ябла".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
9.25 Прафесіяналы.
10.30 Кватэрнае пытанне.
11.30 "Цені знікаюць апоўдні".
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.35 Крымінал.
15.50 "Яе звалі Нікіта".
16.50 "Круты Уокер: правасуддзе па-тэхаску".
18.35 Крымінал.
19.05 Камедыя "Разгубленыя". 21.45 "Прафесіяналы".
23.25 "Недатыкальныя".

СТБ

6.00 Мультсерыял.
6.30 "Прыгоды палявога мышаняці". Мультсерыял.
7.00 "Сімпсаны".
7.30 Аўтапанарама.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30, 0.00 Навіны СНД.
8.45 Меладрама "Мой маленькі забойца".
10.35 "Віртуальны свет".
10.45 "Дыскаверы" на СТБ.
11.05 Фільм "Адхінутыя".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30, 17.30 Навіны СТБ.
13.45 "Пляж". 14.45 "Дзень нараджэння Буржуя".
16.00 Мультсерыял.
16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.45 "Віртуальны свет".
18.00 "Раузан".
19.00 Аўтапанарама.
19.15 "Экзотыка".
19.30 Навіны "СТБ — 24 гадзіны". 19.45 Мінск на перакрыжаванні стагоддзяў.
20.00 "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Дзень нараджэння Буржуя". 22.10 Дэтэктыў "Дом спатканняў".
0.15 Фільм "Адхінутыя".

ПЯТНІЦА, 13 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30, 7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 18.00, 23.25 Навіны.
8.05 "Марская паліцыя".
9.15 "Маленькія Эйнштэйны". 2-я серыя.
9.45 Гадзіна прафесіянала.
10.15 "Пауза". Відэафільм пра мастака Леаніда Хобатава. 11.10 "Чалавек мора".
12.00 "Славянскаму базару ў Віцебску — 10 гадоў". Выбранае.
13.10 "Інспектар Лосеў". Маст. фільм. 3-я серыя.
14.25 "Скарбы сусветнай культуры". 15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 "Казкі бацькі Кастора". Мультсерыял.
15.20 "Усе на арбіту!" Пазнавальны серыял.
15.35 "Маленькія Эйнштэйны". 2-я серыя.
16.05 "Шукальнікі золата".
17.00 "Марская паліцыя".
18.20 Зона Ікс.
18.35 Свет і мы.
19.00 Маст. фільм "Вазьму твой боль". 20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 "Чалавек мора".
22.50 Спорт-кур'ер.
23.00 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.
23.40 Дэтэктыў "Другі чалавек".

ГРТ

8.00, 11.00, 17.00, 22.40 Навіны. 8.15, 17.50 "Паветраныя замкі".
9.15 "Ідэнтыфікацыя Борна".
10.20 "Самі з вусамі".
10.50 "Бібліяманія".
15.55 "Цені знікаюць апоўдні".
17.20 "Выратавальнікі. Экстраны выклік".
18.50 "Поле цудаў".
20.00 "Час".
20.40 Фантастычны баявік "Кінг-Конг жывы".
23.00 "Рэальная музыка".
23.30 Баявік" Вогненная ўспышка"

РТР

5.00, 6.00, 7.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 "Весткі".
5.15 "Вернасць каханню".
5.50, 6.50 "Чорным па беламу".
6.15 "Сямейныя навіны".
6.25 "Тэлепузікі".
7.15 "Пераменка", "Гагарын". Мультфільмы.
7.30 "Тысяча і адзін дзень".
7.45 "Праваслаўны каляндар".
7.50 "Дзяжурная часць".
8.15 "Два раялі".
9.00 "Мая сям'я".
10.30 "Санта-Барбара".
11.30 "Селеста".
12.30 "Што хоча жанчына". Ток-шоу.
13.30 "Індыйскае кіно". Музычная меладрама "Танцор дыска".
16.30 "Простыя ісціны".
17.00 "Дзяржаўная мяжа". "Усходні рубеж".
18.00 "Канікулы з "Аншлагам".
19.30 "Весткі—Масква".
19.50 Дэтэктыў "Гульня ўсур'ёз".
22.05 Драма "Тайная страсць Мусаліні".
0.25 "Кінескоп".

КУЛЬТУРА

7.05, 11.30, 13.30, 17.30, 19.30, 23.00 "Навіны культуры".
7.20, 20.45 "Пасля навін...".
7.40 "Нікалас Нікльбі". Мультфільм.
8.55 Творы К. Вебера, І. Брамса, Ф. Ліста.
9.20 "Рэлігіі свету". Будызм.
10.10 "Казкі жыцця". Мастак Валерыя Даувальдэр.
10.40 "Бланш".
11.40 Кінанавелы "Сваякі", "Эндшпіль", "Малодшы навуковы супрацоўнік".
12.50 Г. Баншчыкаў. "Шаман і Венера". Балет.
13.45 "Падарожжа да Чэхава".
15.10 "Прыгоды швейцарскай сям'і Робінсан".
15.45 "Мой Эрмітаж".
16.15 "Сенсацыя! Сенсацыя? Сенсацыя...".
16.40 "Бланш".
17.40 "Невядомыя войны". "Аперацыя "Ікс". Дак. фільм.
18.30 "Царская ложа".
19.10 "Вячэрняя казка".
19.20 "Ну, пачакай!". Мультсерыял.
19.50 "І агонь, і полымя".
21.05 "Сустрэчы ў Расіі".
21.30 "Вечары з Аляксандрам Дольскім".
22.00 "Гоя. 1746—1828". "Кастана".

НТБ

5.00, 6.00, 7.00 Сёння раніцай. 5.15, 6.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.35, 7.30 Крымінал.
5.30, 6.50 Вялікія грошы.
5.40, 7.20 У запас.
5.50, 6.25 Карданны вал.
7.40 Фільм "Талісман".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.25 Прафесіяналы.
10.25 Падарожжы натураліста. 11.30 "Цені знікаюць апоўдні".
13.30 Стары тэлевізар.
14.45 У запас.
15.30 "Вуліца Сезам".
15.55 "Яе звалі Нікіта".
16.55 "Ілюзія забойства".
18.35 Крымінал.
19.00 Баявік "Дурні паміраюць па пятніцах".
21.50 "Жаночы погляд".
22.35 Баявік "Скураныя курткі". 0.25 Серыял "Голад".

СТБ

6.00 Мультсерыял.
6.30 "Прыгоды палявога мышаняці". 7.00 "Сімпсаны".
7.30 "Музыка на СТБ".
7.45 "Выпадковы сведка".
8.15 "Свет і цень".
8.30 Навіны СНД.
8.45 "Дом спатканняў".
10.35 "Віртуальны свет".
10.45 "Дыскаверы" на СТБ.
11.05 Трылер "Дзеці цемры".
13.00 "Музыка на СТБ".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 "Пляж".
14.45 "Дзень нараджэння Буржуя".
16.00 Мультсерыял.
16.30 "Прыгоды палявога мышаняці".
17.00 "Дракоша і кампанія".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 "Па накіраванню".
18.00 "Раузан".
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ — 24 гадзіны". 19.45 Мінск на перакрыжаванні стагоддзяў.
20.00 "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 Трылер "Лёд".
23.05 "Віртуальны свет".
23.20 Трылер "Дзеці цемры".
1.10 "Па накіраванню".
1.25 Навіны СНД.

СУБОТА, 14 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00, 9.00, 15.00, 19.00 Навіны 7.10 Існасць. Духоўная праграма.
7.35 Дак. экран. "Мястэчка. Зыход". 8.30 Здароўе.
9.10 "Пакахонтас".
9.40 Прэм'ер-парад.
10.10 "Усё нармальна, мама!".
10.40 Перадача для дачнікаў.
11.05 Мультыклуб.
11.35 "Кувалда".
12.00 "Ваша лато".
12.40 Каралеўскае паляванне. 13.10 Чароўная шкатулка "Саюзмультфільма". "Сяброўка". 13.20 "25 градусаў на Поўдзень".
14.15 "Тэрыторыя закона".
14.30 Сталіца.
15.10 Прыгодніцкі фільм "Залатая міна". 1-я і 2-я серыі.
17.30 "Па старонках "Залатога шлягера". Канцэрт.
18.25 З дакладных крыніц.
19.20 Дэтэктыўны серыял "Нестар Бурма". 3-я серыя.
21.00 Панарама.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.00 Драма "Су Сё. Ссыльная".
23.40 Футбол. "БАТЭ (Барысаў) — "Дынама-Мінск".
0.30 Відзьма-нявідзьма.

ГРТ

7.30 "Слова пастыра". Мітрапаліт Кірыл.
7.45 "Хто хоча стаць мільянерам?". Тэлегульня.
8.50 "Бібліяманія".
9.00 Навіны.
9.10 "Смак".
9.30 "Смехапанарама".
10.05 "Прынц і жабрак". Маст. фільм.
12.10 "Уранавы горад". Спецрэпартаж.
12.30 "Здароўе".
13.10 "Дак. дэтэктыў". "Час расплаты". Справа 1999 года".
13.45 "Гісторыя аднаго шэдэўра. Рускі музей".
14.00 Навіны.
14.10 "Дзяўчаты з характарам". Тэлесерыял.
15.05 "Дысней-клуб". "Усё пра Мікі Мауса".
15.35 "У свеце жывёл".
16.15 "Сярэбраны шар".
17.00 Навіны.
17.15 "Паскораная дапамога". Тэлесерыял.
17.50 "З дапамогай люстэрка". Маст. фільм.
20.00 "Час".
20.40 Камедыя "Оскар".
22.40 Містычны трылер "Воран".

РТР

6.30 "Дыялогі пра рыбалку".
7.00 "Тарзан. Гісторыя прыгод". Тэлесерыял.
7.45 "Тэлепузікі".
8.10 "Залаты ключ".
8.30 Камедыя "Падкідыш".
9.45 Прагноз надвор'я.
9.50 "Добрай раніцы, краіна!".
10.40 "Сто да аднаго". Тэлегульня.
11.25 "Сам сабе рэжысёр".
12.00 "Згублены свет". Тэлесерыял. "Бархатны сезон".
13.00 "Весткі".
13.20 Камедыя "Мітусня".
15.00 "Прэс-клуб".
15.45 "Міжнародная панарама".
16.30 "Нацыянальны даход".
17.00 "Мая сям'я".
17.55 У гасцях у праграмы "Аншлаг" папулярны тэатральны і кінаакцёр Валерый Гаркалін, пісьменнік Міхаіл Задорнаў, артысты Міхаіл Еўдакімаў, Клара Новікава, Уладзімір Вінакур, Яфім Шыфрын. 19.00 "Весткі".
19.35 "Гарадок".
20.05 Крымінальная меладрама "Добрыя і дрэнныя".
21.55 Фантастычны баявік "Поле бітвы — Зямля".

КУЛЬТУРА

9.05 "Бусляня".
9.30 "Мой цырк".
10.00 "Век кіно". Музычная камедыя "Вяселле ў Маліназўцы".
11.30 "Краса ненаглядная". Мультфільм.
12.15 "Вандроўкі музыканта".
12.35 Дак. фільм з цыкла "Прагулкі па Манпарнасу".
13.30, 21.00 "Навіны культуры".
13.45 Фантастычная камедыя "Кіндза-дза!". 1-я серыя.
14.50 "Саці Співакова. Мае гісторыі". Томас Квастхоф.
15.15 Мультфільм.
16.25 "Вяртанне". Тэлеспектакль.
17.40 "Сферы". Міжнародны агляд.
18.20 "Са столі".
18.45 Вострасюжэтны прыгодніцкі фільм "Мёртвы сезон". 1-я серыя.
19.50 "Вячэрняя казка".
20.00 "Ну, пачакай!". Мультсерыял.
20.15 "Дом акцёра". "Маскоўскія дэбюты".
21.20 "Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё".
21.25 "Блеф-клуб".
22.05 Меладрама "Яшчэ люблю, яшчэ спадзяюся...".

НТБ

7.00, 9.00, 11.00, 15.00, 18.00 Сёння.
7.20 "Новыя прыгоды супермэна". 8.20 "Палундра".
9.15 Крымінал.
9.45 "Раслiннае жыццё".
10.20 Кватэрнае пытанне.
11.25 Камедыя "Беражыце жанчын".
14.15 "Крымінальная Расія".
15.30 Дог-шоу "Я і мой сабака". 16.15 "Адзін дзень".
16.55 Серыял "Ілюзія забойства".
18.40 Баявік "Над законам".
20.50 Серыял "Курортны раман". 22.20 Трылер "Кроўныя вузы".
0.05 Серыял "Голад".

СТБ

6.30 Музканал.
7.00 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
7.30 "Хітнкліф". Мультсерыял. 8.00 "Сімпсоны".
8.30 Аўтапанарама.
9.00 Трылер "Лёд".
11.30 "Не ад свету гэтага". Дак. фільм, 21—22 серыі.
12.30 "Перакрыжаванне". Музычна-забаўляльная праграма. 12.50 "Экзотыка".
13.05 "Хто я...".
13.15 Кінааповесць "Салёны сабака". 15.15 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
15.45 "Хітнкліф". Мультсерыял. 16.15 Музыка на СТБ.
16.30 Аўтапанарама.
16.45 "Прывітанне, доктар".
17.15 Баявік "Захопнік".
19.30 "Гадзіна пік".
20.30 "Яе звалі Нікіта".
21.30 Баявік "Ад захаду да світання: Крывавыя грошы Тэхаса". 23.30 Камедыя "Без віны вінаваты".
1.40 Начны музканал.

НЯДЗЕЛЯ, 15 ЛІПЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 "Нестар Бурма". 3-я серыя.
8.35 "Аграсвет".
9.00 Навіны.
9.15 "Пакахонтас".
9.40 "Адысея каманды Кухто". Тэлегульня.
10.15 "Усё нармальна, мама!".
10.50 Вялікі сняданак.
11.20 "Славянскаму базару ў Віцебску — 10 гадоў". Выбранае. 12.15 Арсенал.
12.45 Забаўляльны серыял "Магчыма, яны звар'яцелі".
13.20 "25 градусаў на Поўдзень".
14.25 "І іншыя афіцыйныя асобы". 14.35 25-ы кадр.
15.00 Навіны.
15.10 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.
15.35 Крымінальнае дасье.
16.05 Маст. фільм "Белы Бім Чорнае Вуха". 1-я і 2-я серыі.
19.20 Тэленавігатар.
19.40 Тэлебарометр.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спорт-кур'ер.
21.00 Містычная меладрама "Месмер".
22.50 Зоркі Канскага кінафестывалю ў праграме "Новая калекцыя".
23.15 Бокс. Чэмпіянат Беларусі сярод прафесіяналаў.

ГРТ

7.35 "Дысней-клуб". "Русалачка".
8.00 "Смачныя гісторыі".
8.15 "Паскораная дапамога". 8.50 "Бібліяманія".
9.00 Навіны.
9.10 "Бесталковыя нататкі".
9.30 "Пакуль усе дома".
10.05 Прыгодніцкі фільм "Чырвоныя дыпкур'еры".
12.00 "Ранішняя пошта".
12.35 "Клуб падарожнікаў".
13.15 "Скарбы Крамля".
13.30 "З лёгкай парай!".
14.00 Навіны.
14.10 "Дзяўчаты з характарам". 15.05 "Дысней-клуб". "Чорны плашч".
15.35 "Разумніцы і разумнікі".
16.00 "Жывая прырода". "Праўда аб птушках".
17.00 Навіны.
17.25 Прыгодніцкі фільм "Тайны мадам Вонг".
21.30 "Часы".
22.50 "Тысячагоддзе". Тэлесерыял.

РТР

6.10 Псіхалагічная драма "А калі гэта каханне?".
7.45 Прагноз надвор'я.
7.50 "Рускае лато".
8.40, 17.55 "ТБ Бінга шоу".
9.20 "Добрай раніцы, краіна!". 10.00 "Аншлаг".
10.55 "Гарадок".
11.30 "Федэрацыя".
12.10 "Парламенцкая гадзіна". 13.00 "Весткі".
13.20 "Дыялогі пра жывёл".
14.05 "Вакол свету".
14.50 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1". Грын-пры Вялікабрытаніі. 17.00 "Люстэрка".
18.05 "Лекцыя "з гумарам". Міхаіл Задорнаў.
19.15 Драма "Жанна д'Арк".
22.05 Прэм'ера. Драма "Без заган".

КУЛЬТУРА

9.05 Фільм-казка "Садко".
10.30 "Экспедыцыя "Чыж".
10.55 "Машыны часу". "Бацькі і дзеці падзямелля".
11.20 "Бабуліны рэцэпты".
11.35 "Графаман".
12.00 "Малпачкі і рабаўнікі". Мультфільмы.
12.35 "Мастакі на вайне". Дак. фільм з цыкла "Прагулкі па Манпарнасу".
13.30 "Навіны культуры".
13.45 "Кін-дза-дза". Маст. фільм. 2-я серыя.
14.50 "Цыркавы чамадан".
15.15 "Тым часам".
15.40 Гераіня ток-шоу "Наўздагад" — народная артыстка Расіі Рыма Васільеўна Маркава.
16.10 Опера "Залаты пеўнік".
18.15 "Алі-Баба і сорак разбойнікаў". Мультфільмы.
18.45 "Мёртвы сезон". Маст. фільм. 2-я серыя.
19.45 "Вячэрняя казка".
19.55 "Вясёлая карусель". Мультфільм.
20.05 "Рамантыка раманса".
20.30 У праграме "Куміры экрана" — расказ пра цудоўную актрысу Любоў Сакалову, якая нядаўна памерла.
21.00 "Навіны культуры".
21.20 "Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё".
21.25 Меладрама "Зімняя казка".

НТБ

7.00 Сёння.
7.20 "Новыя прыгоды супермэна".
8.20 "Жаночы погляд".
9.00 Сёння.
9.20 Фільм "Аповесць пра першае каханне".
11.00 Сёння.
11.25 Без рэцэпта.
12.05 Камедыя "Мільён у шлюбным кошыку".
14.00 Надоечы-82.
15.00 Сёння.
15.30 Падарожжы натураліста. 16.10 Вялікія бацькі.
16.50 "Ілюзія забойства".
18.00 Сёння.
18.40 Лялькі.
18.55 Баявік "Над законам".
20.50 "Курортны раман".
22.20 "Голад".

СТБ

6.30 Музканал.
7.00 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
7.30 "Хітнкліф". Мультсерыял. 8.00 "Гадзіна пік".
9.00 Баявік "Захопнік".
11.30 "Яе звалі Нікіта".
12.30 Музыка на СТБ.
12.45 "Прывітанне, доктар".
13.15 Баявік "Акцыя".
15.15 "Неверагодны Халк". Мультсерыял.
15.45 "Хітнкліф". Мультсерыял. 16.15 "Кірава, 17".
16.30 "Кінаафіша Мінска".
16.45 "Клуб "Белы папугай".
17.15 Драма "Ледзяная вада".
19.30 "168 гадзін Мінска".
20.30 "Сакрэтныя матэрыялы".
21.30 Баявік "Крывавы спорт: Жорсткае кумітэ".
23.35 Музычны фільм "Вудсток". 2-я серыя.
1.35 Начны музканал.

Упраўленне адукацыі Мінскага аблвыканкама і педагагічная грамадскасць вобласці выказваюць шчырае спачуванне Георгію Іванавічу Нікановічу, начальніку ўпраўлення ў сувязі з напаткаўшым яго цяжкім горам — заўчаснай смерцю БРАТА Мікалая Іванавіча.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС: 220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-40-63; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі —36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ірына КУЛІКОЎСКІХ.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №3824
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 6.7.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.